

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Diplomová práce

2021

Alena Bednářová

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Ústav sociální práce

Právní vědomí sociálního pracovníka

Diplomová práce

Autor:	Bc. Alena Bednářová
Studijní program:	Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Forma studia:	Prezenční
Vedoucí práce/vyučující:	JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.

Zadání diplomové práce

Autor: Alena Bednářová

Studium: U194

Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Název diplomové práce: **Právní vědomí sociálního pracovníka**

Název diplomové práce AJ: Law awareness of social worker

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Diplomová práce se zabývá problematikou práva z hlediska praxe sociálního pracovníka. Práce se zabývá právním vědomím, schopností sociálních pracovníků aplikovat poznatky z práva do praxe či samotnou spoluprací sociálních pracovníků a právníků. Výzkumná část práce se zaměřuje na dopady práva v praxi sociální práce. Bude použita kvalitativní strategie metodou rozhovoru.

GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 7. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-652-1. KNAPP, Viktor. Vědecká propedeutika pro právníky. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 8086432548. MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8. MITLÖHNER, Miroslav. Právo v pedagogickém prostředí. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. Právo ve školství. ISBN 978-80-7041-071-4.

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.

Oponent: Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 6.4.2021

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat panu JUDr. Miroslavovi Mitlöhnerovi, CSc. za ochotu, čas a cenné rady při vedení diplomové práce. Dále děkuji respondentům za to, že byli ochotni se podílet na mé diplomové práci.

Anotace

BEDNÁŘOVÁ, Alena. *Právní vědomí sociálního pracovníka*. Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 77 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá problematikou právního vědomí sociálních pracovníků vykonávající profesi v dětských domovech. Práce je rozdělena na dvě hlavní části, a to teoretickou a praktickou. Teoretická část popisuje základní znalosti z oblasti práva a právního vědomí. Dále se zaměřuje na charakteristiku zařízení k výkonu ústavní výchovy, kam náleží též dětský domov.

Praktická část popisuje výzkumné šetření, ke kterému byla zvolena kvalitativní výzkumná metoda, a to rozhovory. Rozhovory byly prováděny se sociálními pracovníky z dětských domovů. Při následné analýze bylo cílem splnit hlavní a tři dílčí cíle, které byly stanoveny před samotným výzkumným šetřením. Dle výsledků šetření lze vyvodit závěr, jaká je úroveň právního vědomí sociálních pracovníků z dětských domovů.

Klíčová slova: právní vědomí, sociální pracovník, dětský domov, zákon, metodika

Annotation

BEDNÁŘOVÁ, Alena. *Legal awareness of social worker*. Hradec Králové: University of Hradec Králové, Faculty of Arts, 2020. 77 s. Master thesis.

This master thesis is dealing with legal awareness among social workers working at children's homes. The thesis is divided into two main parts, theoretical and practical. The theoretical part describes a basic knowledge of law and legal awareness. It focuses further on the characteristics of facilities for institutional education, where also a children's home belongs. The practical part describes the research for which a qualitative research method was chosen – namely the interviews. Interviewed were the social workers from children's homes. In the subsequent analysis, the goal was to meet one main and three sub-goals, that were determined before the research itself. According to the results of the research, it can be concluded that the level of legal awareness among social workers in children's homes.

Key words: legal awareness, social worker, children's home, law, methodics

Obsah

Úvod	1
1 Teoretická část.....	3
1.1 Právo	3
1.2 Právní řád.....	6
1.2.1 Druhy právních předpisů	7
1.3 Právní normy.....	8
1.4 Právní vědomí	9
1.4.1 Struktura právního vědomí	11
1.4.2 Diferenciace právního vědomí.....	12
1.5 Právní odpovědnost.....	14
1.5.1 Vznik právní odpovědnosti.....	16
1.5.2 Funkce právní odpovědnosti.....	17
1.6 Aplikace práva	18
2 Právo a sociální práce	22
2.1 Zákony a metodiky	22
2.1.1 Etický kodex sociálních pracovníků ČR	22
2.1.2 Úmluva o právech dítěte.....	23
2.2 Zákony	25
2.2.1 Listina základních práv a svobod	25
2.2.2 Zákon č. 108/2006	26
2.2.3 Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících.....	29
2.2.4 Trestní zákon č. 40/2009	32
2.2.5 Zákon č. 359/1999.....	33
2.2.6 Zákon č. 109/2002	34
2.3 Oblasti využití sociální práce.....	35
2.4 Aplikace právních poznatků	37
3 Zařízení pro výkon ústavní výchovy	40
3.1 Zařízení	40
3.2 Umístění dítěte	43
3.3 Práva a povinnosti dětí.....	45
Praktická část.....	47
4 Metodologie výzkumného šetření	47

4.1	Hlavní cíl a dílčí cíl výzkumného šetření	47
4.2	Strategie pro výzkumné šetření.....	48
4.3	Operacionalizace dílčích cílů do zkoumatelné podoby	53
4.4	Charakteristika zkoumaného souboru.....	55
4.5	Realizace a průběh výzkumného šetření.....	57
4.6	Analýza získaných dat	58
4.7	Etická rizika výzkumu	59
5	Popis a interpretace dosažených výsledků výzkumného šetření	60
5.1	První dílčí cíl.....	61
5.2	Druhý dílčí cíl	63
5.3	Třetí dílčí cíl.....	64
	Diskuse a závěr.....	67
	Seznam obrázků.....	71
	Seznam tabulek	72
	Zdroje.....	73
	Seznam příloh.....	

Úvod

Právo a sociální práce. Zdá se, že se jedná o dva úplně odlišné obory, které nemají společné pojítka. Avšak opak se stává pravdou. Právo se v nemalé míře dostává do oboru sociální práce, a tak sociální pracovníci a pracovnice se dostávají do situací, kdy chtě nechtě musí využít rady zákona či právníka.

Neodmyslitelně právo k sociální práci patří, a samotná úroveň právního vědomí je nepostradatelným faktorem pro bezproblémový, rychlý a účelný proces pomoci a práce sociálního pracovníka. Jedním ze předpokladů „dobrého“ sociálního pracovníka je pochopení základních právnických pojmů, orientace v zákoně a samotná aplikace do praxe. I když se někdy pracovník může nacházet v situaci, kdy právní norma se mu zdá nesprávná, nespravedlivá a nemorální, musí jednat v souladu s platnou právní normou, jinak se může objevit na hranici zákona. Na druhou stranu záleží pouze na sociálním pracovníkovi, zda ponese vlastní odpovědnost za porušení právní normy v zájmu klienta. Jelikož jedním z principů sociální práce je individuální posouzení klienta a poskytnutí adekvátní pomoci, pracovník stojí na pomezí dvou rozhodnutí, kdy obě rozhodnutí má svá pro i proti.

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, jaká je úroveň právního vědomí sociálních pracovníků v dětských domovech. Hlavní cíl byl doplněn o tři cíle dílčí. Jedná se zjištění zkušenosti spolupráce mezi sociální pracovníci a právníkem. Dalším dílčím cílem je zmapovat jaké jsou zdroje, metodiky a zákony, se kterými sociální pracovníci nejčastěji pracují a získávají z nich informace. Dále sociální pracovníci odpovídali na otázky týkající se překážek a úskalí, která jim brání v lepší orientaci v právní problematice. Posledním dílčím cílem je zjistit, jaká je úroveň znalostí sociálních pracovníků vycházejících ze zákonů, které ve své praxi využívají či která se přímo týkají profese sociálního pracovníka.

Práce se skládá z části teoretické a praktické. Teoretická část uvádí znalosti týkající se práva, právního vědomí a zařízení k výkonu ústavní výchovy, kam řadíme zařízení dětský domov. Praktická část vychází z teoretické, jelikož na ní navazuje a představuje samotnou metodologii výzkumného šetření. Metodou výzkumného šetření byla zvolena kvalitativní metoda, a to rozhovor. Rozhovory byly prováděny se

sociálními pracovníky z dětských domovů. Vlivem nepříznivé situace s pandemií nemoci Covid- 19, musely být rozhovory realizovány online, prostřednictvím e-mailové korespondence či telefonického rozhovoru.

1 Teoretická část

1.1 Právo

V literatuře nalezneme mnohá vysvětlení pojmu právo. Jedna definice práva se nevyskytuje i z toho důvodu, že se jedná o multidimenzionální pojem, který se musí zkoumat z vícera rovin a s dalším množstvím aspektů.

Mitlöhner uvádí, že jde o soubor pravidel chování, kterými se řídí společnost na daném území. Právo na daném území státu vzniká v souvislosti se vznikem státu, vyvinulo se z obyčeje a dostalo písemnou podobu. Právní stát dává občanům jistotu, že jim budou poskytnuta práva, která jim náleží, oproti tomu, za porušení práv budou stíháni a trestáni. Právní stát nezahrnuje pouze ochranu a trestání občanů, ale i státní orgány, které musí dodržovat právní normy, nebudou svévolně zasahovat do práv a povinností občanů. Právo z pohledu teorie práva je spojené se státem. Charakterizují ho základní znaky jako: státem uznaná forma, monismus a státní vymahatelnost. (Mitlöhner, 2008, s.5)

Gerloch říká, že by se právo mělo zkoumat v rovině normativní, sociální, axiologické, mocenské a informační.

- Rovina normativní vysvětluje právo jako systém pravidel regulující chování lidí
- Sociální rovina se zaměřuje na právo z hlediska systému společenských vztahů determinujících obsah pravidel
- Rovina axiologická posuzuje právo z hlediska hodnot, které jsou vlivem normativní regulace zprostředkovány
- Mocenská rovina bere právo jako prostředek realizace sociální politiky, dále nadnárodní politiky a politiky světové
- Rovina informační informuje a zprostředkovává normy adresátům (Gerloch, 2017, s. 21)

Gerloch se dále zaměřuje na vysvětlení dvou významných rovin, kterými jsou objektivní a subjektivní právo a právo pozitivní a přirozené.

- Objektivní právo lze popsat jako souhrn právních norem, jako závazných pravidel chování uznaných státem. Jsou stanovené a tím pádem i vymahatelné. Právní normy nevznikají vlivem jedné osoby, ale jsou produktem lidské společnosti. Klíčový vliv má relativní stabilita práva. Stablní právní úprava není závislá na svém tvůrci, přežívá i po změně státu i státního režimu. Právo jako systém norem představuje část objektivní reality, která ovlivňuje právní subjekty, které do systému vstupují. Jedním z cílů práva je udržitelnost společenského žití a působení tím na život obyvatel.
- Subjektivní právo představuje možnost chování, která jsou zaručena právním subjektům objektivním právem. Struktura subjektivního práva se skládá ze dvou částí, jedná se o chování a právní povinnost. (Gerloch, 2017, s-22–23) Encyklopedie o právu popisuje právní povinnost jako „*právní normou vyjádřený příkaz jednat určitým způsobem, určitého jednání se zdržet nebo určité jednání strpět*“. (Právní povinnost-Encyklopedie o právu, 2006, online) Gerloch dále vysvětluje subjektivní právo jako princip tolerovaného chování, nýbrž nedává možnost právním subjektům se chovat neadekvátně. Propojení objektivního a subjektivního práva nalézáme v teorii přirozeného práva, které nám říká, že subjektivní právo předchází normativní úpravě. Zároveň právo v rovině objektivní a subjektivní dělíme na právní odvětví. Jedná se o právo soukromé a veřejné a právo procesní a hmotné. (Gerloch, 2017, s. 22–23)
- Pozitivní právo, jinak řečeno platné právo, je dle Gerlocha protikladem práva přirozeného. Jde o takové právo, které lze odvodit ze systému psaných právních norem. Pozitivní právo je též vymahatelné a postihnutelné. Veškeré protiprávní jednání, tedy v rozporu s platnými právními normami státu, je postihováno veřejnou mocí státu. Platné (pozitivní právo) se skládá ze soustavy právních norem, subjektivního práva, a jim odpovídajícím právním povinností, které jsou podle právního pozitivismu či od právních norem odvozeny.
- Přirozené právo vysvětlujeme jako *souhrn právních principů a nezadatelných subjektivních práv*. Mezi hlavní znaky přirozeného práva řadíme věcnost, univerzálnost a nezávislost na státu, jelikož přirozené právo vzniká a existuje

nezávisle na státu. Obsah se koncepčně opírá o různé směry a školy. Vychází z poznatků teologických (Bůh je zdrojem věčného práva), naturálních (dochází k reflexi přirozeného řádu věcí), antropologických (právo vychází z člověka, který má nesmazatelné atributy k životu) či racionalistických (člověk má již rozumem přednastavená vrozená práva) školy. (Gerloch, 2017)

Večeřa uvádí, že výklad práva je proces zjišťování obsahu právních norem ze slovního textu. Objektem práva jsou zejména normativní texty v pramenech práva. Sekundárním objektem interpretace pak zase texty aktů aplikace práva, statusy, smlouvy, zvukové záznamy či další listiny. (Večeřa, 2008, s. 38)

Autorka Kečkové se též přiklání k názoru, že je obtížné pojem právo popsat jednou definicí, je nutné brát v potaz vícero úhlů pohledu. Pokud mluvíme o rovině normativní, jedná se o právo objektivní. Tedy o státem uznané formy jako zákony, nařízení vlády, vyhlášky, výnosy, opatření a všeobecná nařízení měst obcí a samosprávných krajů. Právo subjektivní vychází z práva objektivního. (Kečkové, 2011, s.87–88)

1.2 Právní řád

Pojem právní řád vysvětluje Gerloch slovy: „*system pramenů práva, obsahujících právní normy určitého státu.*“ Jedná se o „*souhrn pramenů práva platných v daném státě nebo v rámci mezinárodního společenství.*“ (Gerloch, 2017, s. 87)

Mitlöhner uvádí, že právní řád obsahuje všechny právní normy ve státě. Důležitost právních norem, označována jako právní síla, je závislá též na státním orgánu, který danou právní normu vydal. Právní řád představuje společně komplexní a jednotný celek, ve kterém se právní normy doplňují, navazují na sebe a vzájemně si nesmí odporovat. Každý vydaný a platný zákon musí být bezodkladně v souladu s Ústavou České republiky a žádný prováděcí předpis nesmí zákonu odporovat, rozšiřovat ho či naopak zužovat. (Mitlöhner, 2008, s. 6). V právním řádu České republiky platí princip právní síly.

Uspořádání právních norem zobrazuje obrázek číslo 1, stupňovité uspořádání právních norem. Na vrcholu pyramidy je Ústava a ústavní zákony a Listina základních práv a svobod. Následují zákony a zákonná opatření. Mitlöhner výše vyjmenované právní normy nazývá jako zákonné, druhou skupinu pojmenovává jako předpisy podzákonné. (Mitlöhner, 2008, s. 6) Jedná se o další pomyslná patra pyramidy. Podzákonné předpisy tvoří tedy nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, a vyhlášky nižších státních orgánů, obcí a krajů.

Obrázek 1 Stupňovité uspořádání právních norem

Zdroj: Descedenční teorie právního řádu, 2011, onlin

1.2.1 Druhy právních předpisů

Právní předpisy jsou, v knize Gerlocha, přijímány zákonodárci, zákonodárnými sbory na základě přijetí a odsouhlasení výkonné moci a orgány územní samosprávy.

V České republice rozlišujeme dva druhy právních předpisů:

- **Právní předpisy originální povahy** v České republice reprezentují zákony i zákonná opatření Senátu, přijímaná v době rozpuštění Poslanecké sněmovny, dekrety prezidenta republiky ČSR a obecně závazné vyhlášky zastupitelstev v samostatné působnosti obcí a krajů. Obecně závazné vyhlášky zastupitelstev v samostatné působnosti obcí a krajů patří dále do skupiny právních předpisů podzákonných
- **Právní předpisy derivativní povahy** reprezentují nařízení vlády, rozhodnutí prezidenta republiky obecně normativní povahy, právní předpisy ministerstev a jiných správních úřadů a nařízení krajských a obecních rad (Gerloch, 2017, s. 88–89)

1.3 Právní normy

Podle Gerlocha je pojem „právní normy“ definován „*jako závazná pravidla lidského chování, stanovená nebo uznaná státem, jejichž porušení stát sankcionuje.*“ Právní normy jsou základním stavebním kamenem příslušného právního systému. (Gerloch, 2017, s.36)

Dále Knapp uvádí, že v užším slova smyslu jsou právní normy pouze psané normy státního právního řádu. V širším slova smyslu se jedná o psaná i nepsaná uznávaná pravidla a uplatňování moci v jakékoliv komunitě, společnosti či sdružení. (Knapp, 1995)

Autoři Hlouch a Gerloch se shodují, že právní normy disponují základními rysy (znaky), kterými jsou závaznost, formální určitost, obecnost a vynutitelnost.

- **Závaznost**

Právní norma je závazné pravidlo chování a dále stanovuje oprávnění a povinnosti. Dle autorů oprávnění vymezuje „*možnost určitého chování zaručeného právní normou*“, povinnost „*jako nutnost určitého chování pod hrozbou sankce.*“ Závaznost právní normy nelze aplikovat na všechny chování ve společnosti, závazný charakter norem se liší v závislosti na druhu normy.

Stát taktéž figuruje v působnosti a při vzniku právních norem. Norma se stává právní normou v případě, kdy je uznána nebo vytvořena státem. Tomuto jevu říkáme státní uznání či státní autorita. Stát však nemusí být vždy prvotním tvůrcem a navrhovatelem nových právních norem.

- **Formální určitost**

Formální určitost vyjadřuje stav a formu, ve které je právní norma vyjádřena. Jedná se tedy o pramen práva. Shrneme-li tedy tyto skutečnosti, tak právní normou jsou takové normy, které jsou obsaženy ve státem uznaném prameni práva.

- **Obecnost**

Právní norma se zabývá problematikou chování subjektů a objektů. Upravuje chování subjektů v závislosti k druhově určeným objektům, jejich oprávnění, povinnosti a sankcím. Obecnost je důležitým předpokladem principu rovnoprávnosti.

Právní praxe již ukázala, že právní norma se týká určitého počtu případů téhož druhu, avšak způsob vymezení okruhu subjektů se vždy různí.

- **Vynutitelnost**

Jak již bylo řečeno dříve, právní norma ukládá povinnosti a stanovuje i hrozbu sankce, v případě nedodržení právní normy. Ve státě je vymahatelnost a vynucování zabezpečeno orgány státní moci. Právní normy, které nemají definovanou sankci, jsou tzv. imperfektní (nedokonalé). (Gerloch, 2017, s.37–38, Hlouch, 2015)

1.4 Právní vědomí

Právní vědomí můžeme chápat dvěma způsoby. Jako první uvádí Mitlöhner tzv. odraz pozitivního práva ve vědomí člověka či individuální právní vědomí. Pokud se právní vědomí týká celé skupiny či společnosti, hovoříme o skupinovém právním vědomí. Dále právní vědomí dělíme na právní vědomí **le lege lata** a **de lege ferenda**. Vědomí **de lege lata** tedy dle platného zákona určuje, co je v souladu s platným právem a co je naopak protiprávní. Vědomí **de lege ferenda** určuje, jaké by právo mělo být. (Mitlöhner, 2012, s. 462)

Gerloch doplňuje Mitlöhnera o poznatek, že právní vědomí je odrazem pozitivního práva a zároveň spouštěčem řady změn. (Gerloch, 2017, s. 25)

Autoři Večeřa a Urbanová uvádí, že právní vědomí představuje transformaci objektivního práva do vědomí sociálních subjektů. Právní vědomí má důležité postavení, jelikož stojí mezi objektivním právem a právním chováním a právním jednáním. V sociologii práva můžeme nalézt několik termínů, která jsou používána pro pojem právní vědomí. Jedná o pojem veřejné vědomí, samotné právní vědomí, veřejná znalost a mínění. Termín právní vědomí se používá nejčastěji v postkomunistických zemích, naopak veřejné vědomí v angloamerické sociologii práva. Třetí pojem veřejná znalost a mínění o právu se používá v západních zemích pod zkratkou KOL. (Večeřa a Urbanová, 2011, s. 222)

Krupová uvádí, že pojem právní vědomí nalezneme i pod synonymy jako právní gramotnost či právní uvědomělost, ale právní teorie se těmto pojmům nevěnují v dostatečné míře. (Krupová, 2015, s.365–374)

Možná pod vlivem výroků občanů České republiky k současnému právnímu řádu si Ministerstvo vnitra ČR nechalo vypracovat tzv. Analýzu přístupu veřejnosti k regulaci v ČR.

Výroky občanů České republiky, z výše zmíněné analýzy, zněly takto:

„...zákony jsou dělány proti lidem...“;

„...člověk se v tom nemůže orientovat, i kdyby chtěl...“;

„...předpisy se tak často mění, že nemá cenu si něco pamatovat...“;

„...běžný člověk se v tom vyznat nemůže... i právník má problém...“;

„...úředníci sami zákony neznají...“ či

„...nikomu se nic nestane, když rozhodne špatně...“. (Analýza přístupu veřejnosti k regulaci v České republice, 2008, online)

Výzkum si kladl několik cílů. První se zaměřoval na zjištění stavu informovanosti veřejnosti o platné regulaci, právech a povinnostech, dále o způsobu, jak občané zjišťují informace, a z jakých prostředků. Dále jak veřejnost vnímá současné právní prostředí ve smyslu orientace, potřebnosti a využitelnosti.

Průzkum se skládal ze dvou na sebe navazujících částí. První část tvořily řízené diskuse, následně telefonické dotazování. Respondenti byli rozděleni do dvou skupin. První skupinu („komplikovaná populace“) tvořili lidé v komplikované životní situaci (invalidní a starobní důchodci, lidé v domácnosti a nezaměstnaní, samoživitelé). Druhou skupinu tvořili občané v běžné životní situaci (běžná populace). V rámci telefonického dotazování bylo osloveno přibližně 500 občanů.

Výsledky výzkumu jsou v několika ohledech překvapující. Vyplynulo, že občané ČR jsou spíše nespokojeni s právním systémem, vyjádřeno čísly jedná se o 46–51 % všech dotázaných. Naprosto nebo spíše spokojeno je pouze 8–13 % dotázaných.

V oblasti důvěry v právní systém ČR byla zjištěna u 15 % dotázaných lidí plná důvěra, naopak nedůvěřuje téměř 53–55 % dotázaných. Úroveň vlastních znalostí a základních

informací v právní rovině hodnotí dotázaní jako průměrné. Orientace v právních předpisech se pohybuje mírně pod hranicí průměrnosti. Není bez překvapení, že ve znalostech a orientaci si věří více běžné populace a vzdělanější lidé.

Je tedy nutností, aby sociální pracovníci prokazovali základní znalosti v právní rovině, aby mohli podat pomocnou ruku lidem a klientům.

Dle veřejného mínění by k lepší důvěře a znalostem v právních předpisech přispělo větší zapojení veřejnosti a komunikace, změna vlády a poslanců, zjednodušení zákonů a jejich striktní dodržování. (Analýza přístupu veřejnosti k regulaci v České republice, 2008, online)

1.4.1 Struktura právního vědomí

Pro právní praxi je stěžejní rozlišení právní vědomí na „*de lege lata*“ a „*de lege ferenda*“.

- **Právní vědomí de lege lata** v překladu dle platného práva se dle Gerlocha zaměřuje na stav, co je v souladu s právem a co je protiprávní. Jedná se o soubor postupů, které stojí za dodržováním právních norem, a tím slouží k udržení soudržnosti lidí
- **Právní vědomí de lege ferenda** spočívá v evaluaci a kontrole pozitivního práva. Vodítkem pro kontrolu je posouzení správnosti a spravedlnosti. Tento typ právního vědomí obsahuje myšlenku ke změně či úpravě právních norem, předpisů či návrhů úprav v legislativním procesu. (Gerloch, 2017, s. 25) Dle Hendrycha legislativní proces „*je proces přípravy, tvorby, projednávání a schvalování legislativy ze strany vlády, Parlamentu a prezidenta republiky, který končí jejím vyhlášením zpravidla ve Sbírce zákonů*“. (Hendrych, 2009, s. 108)

Může se zdát, že výše zmíněné rozdělení právního vědomí se ve společnosti neobjevuje, avšak opak je pravdou. Míru znalostí právního vědomí získáváme názory, postoji, chováním či emocemi lidí. Míra znalostí zahrnuje vždy rovinu **de lege lata** i **de lege ferenda**, tedy hodnocení dané normy a aplikaci či vysvětlení na příkladu z praxe. Není ve společnosti možná a udržitelná konfrontace právního vědomí a názory jedince a veřejného mínění. Vždy se objeví téma, které ve společnosti rezonuje a každý má na situaci v souvislosti s právním vědomím jiný názor a postoj.

Mitlöhner doplňuje fakt, že ve společnosti existuje pouze jedno právo, ale více právních vědomí. Právní vědomí popisují představy o právu, společenské vztahy, tedy i to, co je protiprávní či jaké chování je vynutitelné státní mocí. Znalost a úroveň právního vědomí hraje důležitou a zásadní roli při aplikaci práva do praxe, při stanovení a vzniku právní odpovědnosti. Ve společnosti je zakotveno přísloví, že neznalost práva neomlouvá. (Mitlöhner, 2008, s.6–7)

1.4.2 Diferenciace právního vědomí

Faktory ovlivňující utváření právního vědomí rozděluje Večeřa s Urbanovou do třech skupin. Jde o biogenní, psychogenní a sociogenní faktory.

- **Biogenní faktory**
Především se jedná o věk a pohlaví. Biologické faktory mají nejvýraznější a nejdůležitější vliv při formování právního vědomí.
- **Psychogenní faktory**
Jde o faktory, které vycházejí z lidské psychiky a lidského vnímání a z jedinečnosti každého jedince. Psychogenní faktory mají též významný vliv s ohledem na postoje zaujímající osoby k právnímu vědomí. Mohou směřovat k rigoróznosti právních postojů v obou polohách postojové škály.
- **Sociogenní faktory**
Vnímání právního vědomí též ovlivňuje sociální prostředí, sociální interakce, sociální zkušenost a pozice.

Autoři neuvádí, jaký ze skupiny faktorů má největší vliv, shodují se však na jednom, jde o kombinaci všech tří skupin faktorů. (Večeřa a Urbanová, 2011, s. 237–238)

Polský sociolog Adam Podgórecki naopak říká, že pro pochopení právních postojů jedince mají větší vliv faktory psychogenní než sociální. Psychogenní faktory ale na druhou stranu nevysvětlí rozdílnost postojů či vývojové změny sociálních skupin. (Podgórecki, 1973)

V závislosti na tuto skutečnost uvádí Večeřa s Urbanovou, v reakci na empirické studie Torgny Segerstedta, které sociální faktory se nejvíce podílí na diferenciaci právního vědomí.

- **Věk**

Věk je faktor výrazně relevantní. Obecně lze říci, že mladí lidé jsou více shovívaví, tolerantnější, s chutí k změnám a liberálnější ve vztahu k protiprávnímu jednání. Starší lidé jsou přísnější a netolerantní, opresivní a konzervativnější vůči změnám.

Mladí lidé mají menší respekt k právu než starší lidé, avšak vyšší úroveň znalostí práva. U žen se vyskytují větší rozdíly v souvislosti s věkem a znalostmi právních pojmů.

- **Pohlaví**

Ze studií vyplývá, že ženy mají statisticky nižší tendenci k úrovni znalostí práva, i přes vyšší úroveň vzdělání. V právních postojích je společná podobnost hodnocení závažnosti protiprávního jednání. Odlišnosti se objevily v případě názorů na přísnost potrestání. Ženy jsou v těchto případech přísnější nebo méně tolerantní než muži při stanovení výše trestu. Pokud se jedná o posouzení konkrétních případů a aplikaci výše trestu na konkrétní případ, ženy bývají shovívavější a mírnější než muži. Mluvíme-li o majetkové trestné činnosti zde hodnotí skutky přísněji muži.

Obecně lze říci, že vliv na proměnlivost vnímání protiprávního jednání mužů a žen má vliv urbanizace a rostoucí sociální a vzdělanostní úroveň žen.

- **Vzdělání**

Faktor, který určuje postoje více než socioekonomické faktory, zároveň ale působí nejednosměrně a nejednoznačně. Vzdělání přímo souvisí s důvěrou v právní systém, tedy vyšší úroveň vzdělání koreluje s vyšší důvěrou v právní systém. Během vzdělávání totiž lidé získávají poznatky z mnoha oborů společnosti, identifikují se s právními autoritami, podílejí se na udržování sociálního pořádku.

Výsledky potvrzují i studie z Dánska, Norska či Polska.

- **Stupeň urbanizace**

Vliv a stupeň urbanizace se projevuje tím, že městská populace je méně přísná než obyvatelé venkova k potrestání při porušení zákona. Vlivy působící na naše chování a jednání se totiž, dle studie francouzského sociologa Gabriela Tardeho, promítají různě v závislosti na příslušnosti k sociální vrstvě a míře urbanizace skupin, ve kterých člověk žije.

- **Náboženská a politická příslušnost**

Faktor méně se projevující v současné době, a proto vliv na právní postoje má v dnešní společnosti sestupnou tendenci.

- **Socioekonomické proměnné**

Provedené studie ukazují, že příslušníci vyšších vrstev zastávají přísnější postoje postihu trestných činů, a jsou k nim méně tolerantnější než lidé z nižších sociálních vrstev. Jedná se především o majetkové a násilné trestné činy.

Autoři Večeřa a Urbanová uvádějí mimo jiné dále faktory jako výše příjmu, zaměstnání či vlastnické vztahy, avšak tyto faktory se v empirických studiích tolik neprojevíly. (Večeřa, Urbanová, 2011, s.238–240)

1.5 Právní odpovědnost

Právní odpovědnost patří do řady druhů odpovědností, které se dají vysvětlit slovy „*svědomitost, smysl pro plnění povinností, neporušování právních a jiných předpisů, chování se v rámci morálních i právních norem.*“ (Mitlöhner, 2004, s. 8)

Gerloch uvádí, že odpovědnost lze rozdělovat do více úrovní:

- a) Právní odpovědnost-týká se porušení právních povinností
- b) Politická odpovědnost-týká se výkonu politické funkce
- c) Ústavní odpovědnost-má smíšený charakter dále má povahu objektivní právní odpovědnosti ve spojení s prvkem politickým
- d) Morální odpovědnost-rozděluje se do dvou částí: vnitřní (svědomí člověka) a vnější (sankcí je odsouzení veřejným míněním) (Gerloch. 2017, s. 171)

Hapl definuje právní odpovědnost jako „*uplatnění nepříznivých právních následků, stanovených právní normou, vůči tomu, kdo porušil právní povinnost.*“ (Harm, 2015, online)

Právní odpovědnost patří dle Mitlöhnnera k nejsložitějším právním pojmům. Odpovědnost má dva aspekty, které jsou projevem člověka ve vztahu k povinnostem a k očekávání od společnosti. Jedná se o aspekty aktivní, které umožňují naplnění obsahu odpovědnosti, a aspekt retrospektivní, který nastává při záporném vztahu k odpovědnosti (porušení). (Mitlöhnner, 2004, s. 8)

Odborná literatura rozlišuje dle Mitlöhnnera odpovědnost ve dvojím pojetí: v širším a užším slova smyslu. Pojetí v širším slova smyslu zaujímá ve společnosti funkci regulační, jelikož působí na společenské vztahy preventivním působením, a platí zde jednoduchá rovnice za porušení právní normy, hrozí sankce. Odpovědnost vymezuje autor jako „*obsahovou složku právního vztahu, která vzniká současně s primární povinností a vystupuje jako hrozba sankcí za porušení této primární povinnosti.* Užší pojetí pojmu se zabývá sankcemi za porušení práva. Autor říká, že se „*právní odpovědnost ztotožňuje se sankční povinností, kdy je její vznik chápán jako bezprostřední následek porušení práva, kdy odpovědnost spočívá v povinnosti nést následky za porušení...*“ (Mitlöhnner, 2004, s. 8–9).

Večeřa popisuje právní odpovědnost jako „*uplatňování právních následků, stanovených právní normou, vůči objektu, který porušil právní povinnost.*“ (Večeřa, 2008, s. 90)

Základním vztahem pro výzkum právní teorie je souvislost mezi porušením právní povinnosti a právní odpovědnosti. Pro výzkum je nutné rozlišovat pojmy jako primární právní povinnost, porušení primární povinnosti a sekundární povinnost.

- Primární právní povinnost popisuje zákaz stanovený právní normou či povinnost zanechat určitého chování
- Porušení primární povinnosti
- Sekundární povinnost je povinnost, která vzniká v případě porušení primární právní povinnosti. (Večeřa, 2008, s. 90)

1.5.1 Vznik právní odpovědnosti

Mach říká, že vznik právní odpovědnosti je podmíněn důsledky porušení práva.

Zároveň musí být splněny čtyři předpoklady:

- **Jednání nebo opomenutí**

Jednání nebo opomenutí musí mít znaky protiprávnosti, to znamená, že musí být v rozporu s povinnostmi v našem případě sociálního pracovníka.

- **Následek**

Jednání musí vést ke vzniku následku. Jedná se o porušení nebo ohrožení zákonem chráněného zájmu či hodnot. Uvádí se, že v některých případech stačí pouze ohrožení.

- **Příčinná souvislost = kauzální nexus**

Stav, kdy mezi jednáním nebo opomenutím a škodlivým následkem musí existovat souvislost, vztah.

- **Zavinění**

K jednání či opomenutí musí dojít zaviněně, úmyslně nebo z nedbalosti. Vysvětlení pojmu se liší v případě, pokud mluvíme o občanskoprávní nebo trestněprávní oblasti. Mluvíme-li o trestněprávní oblasti, tak zavinění je obligatorní (nutnou, závaznou) podmínkou. Mluvíme-li o občansko-právní rovině, tak zde platí odpovědnost za výsledek, kdy se nevyžaduje ke vzniku odpovědnosti zavinění. (Mach, 2005)

Večeřa doplňuje, že při realizaci právní odpovědnosti vlivem nepříznivých následků dochází k zásahu do subjektivních práv a povinností delikventa. Při zajištění právní jistoty musí být přesně definovány základy právní odpovědnosti, a to pouze za podmínek stanovených právními normami a upraveným právním řádem.

Subjektivní právní odpovědnost funguje na principu zavinění, avšak musí být splněny další podmínky, respektive prvky zaviněné porušením právní povinnosti. Jedná se o objekt a subjekt deliktu, objektivní a subjektivní stránku deliktu.

Objektivní stránka deliktu zahrnuje protiprávní jednání, škodlivý následek a příčinnou souvislost. (Večeřa, 2008, s. 94)

1.5.2 Funkce právní odpovědnosti

Gerloch píše, že právní odpovědnost se zaměřuje na mnoho oblastí práva. Proto je dobré popsat funkce, které právní odpovědnost zaujímá:

a) Funkce reparační

Rozděluje se do dvou forem: naturální restituce (uvedení v předešlý stav) a odškodnění. Využívá se především u majetkové právní odpovědnosti. (Gerloch, 2017)

Večeřa Gerlocha doplňuje o účel právní odpovědnosti, kterým je odčinit škodlivý následek a obnovit vztah mezi rušitelem a poškozeným. (Večeřa, 2008, s. 91)

b) Funkce satisfakční

Gerloch uvádí, že se jedná o druh funkce reparační. Využívá se především v oblasti práva na ochranu osobnosti.

c) Funkce preventivní

Jak již z názvu vyplývá, jedná se o předcházení vzniku situací porušující právní povinnosti.

d) Funkce represivní

Obsahem je újma, která vznikla tomu, kdo porušil právní povinnost. Újma je odlišná v jednotlivých právních odvětvích.

e) Funkce signalizační

Popisuje počet porušených právních povinností v konkrétní oblasti v různých časových obdobích. Z počtu vznikají statistická šetření a další. (Gerloch, 2017, s. 174)

1.6 Aplikace práva

Mitlöhner uvádí, že právní vědomí zahrnuje obecnou znalost práva, ale i vědomí povinnosti důsledného dodržování bez ohledu na okolnosti a osoby. Právní vědomí se netýká pouze sociálních pracovníků, ale jakéhokoliv občana. (Mitlöhner, 2012, s. 462–466) Sociální pracovník je pracovník jako každý jiný, avšak při výkonu povolání řeší mnohá dilemata. V současné době se sociální pracovníci setkávají s problémem, že chtějí klientovi v jeho situaci pomoci, ale musí se rozhodnout, zda postupovat s ohledem na zájmy klienta podle práva nebo v rozporu s právem. Sociální práci řadíme mezi profese, obory pomáhající, avšak se z ní stává spíše profese kontrolní. Úroveň právního vědomí má dle Mitlöhnera zásadní význam při aplikaci práva, zvláště pak při stanovení a vzniku odpovědnosti za porušení práva. (Mitlöhner, 2012, s. 462)

Preston-Shoot, Roberts a Vernon představují dva dominující postoje k roli práva v sociální práci. První postoj se týká podřízenosti sociální práce právu. Právo je dominantní v oblasti rozhodování. Klíčové se jeví znalosti práva a odvozené standardy a metodiky, které budou vést k cíli. Hodnoty sociální práce zůstávají v pozadí rozhodování a mají obecný charakter. (Preston-Shoot, Roberts a Vernon, 2010).

Cepl uvádí, že legalismus je směr, který klade důraz na zákony a právní předpisy. V praxi sociální práce dochází k regulaci sociální práce díky právním předpisům a doslovným výkladům standardů. Legalismus se nezabývá, zda právní norma je správná, vychází pouze ze samotné právní dogmatiky, která pouze aplikuje právní normy a sankce na konkrétní situace. (Cepl, 1999)

Druhý dominující postoj, jak může sociální práce přistupovat k právu, dle Preston-Shoota, Robertsna a Vernona, je přesun etiky konkrétního pracovníka před právo. Etická pravidla se stávají klíčovým vodítkem rozhodování. Postupy práva jsou v rozporu s etikou, právo je pouze komponent, který je podřízen pojetí etiky. Právo je zde v postavení potvrzení správného rozhodnutí konkrétního sociálního pracovníka. (Preston-Shoot, Roberts a Vernon, 2010)

Janebová uvádí, že možným řešením z dvou dominujících pojetí sociální práce a práva je vzájemné propojení a použití v praxi. Jednalo by se o vztah založený na situační reflexi, o promýšlení jednotlivých aspektů situace, které by přispěly

i k rozhodnutí. Situační reflexí by bylo zabezpečeno propojení obou odlišných profesí, vycházejících z jiných principů. Právo je nadřazeno etice, není totožné s morálkou, a zároveň by nebylo správné ignorovat právní normy v praxi sociální práce. (Janebová, 2010)

Úlehla přidává argumenty, podporující řešení výše uvedené Janebové, tedy podpory situační reflexe. Jednoznačným argumentem by mělo být poslání sociální práce. Mělo by se jednat o nezávislou profesi, která je pouze prostředníkem mezi potřebami klienta a potřebami společnosti. Tyto potřeby by měli být v souladu. Role sociálního pracovníka by měli být flexibilní. (Úlehla, 1999)

Janebová však říká, že v praxi se objevují situace, u kterých se může sociální pracovník rozhodnout jinak, než je psáno v právní normě. Ignoruje postupem i postojem k situaci právní normu. Snaží se co nejvíce pomoci klientovi a rozhodnutí sociální pracovnice je promyšlené. Nemusí například uvést v celém rozsahu popis situace, zjednodušují realitu. Rozhodnou se tedy jednat v rozporu s právní normou a tím se mohou vystavit riziku trestního stíhání. (Janebová, 2010)

Je nutné podrobit vztah práva a etika kritickému zamyšlení. Radka Janebová uvádí příklad, kdy cíl a poslání jedné z metod terénní sociální práce je v rozporu s právní normou. Jedná se o filozofii tzv. harm reduction prováděnou cíleně s uživateli a s uživatelkami drog. V rámci streetwork se pracovníci dostávají do míst a prostor, kde jsou vyráběny a distribuovány omamné a psychotropní látky. Tedy sociální pracovníci jsou povinni dle paragrafu 367 trestního zákona povinni překazit trestný čin ohlášením. Trestným činem je myšlen čin definující paragraf 283 „*nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy*“. Pokud by sociální pracovnice jednali tedy v souladu s oznamovací povinností, byli by v rozporu s metodou harm reduction. (Janebová, 2010)

Drogy-info uvádí, že harm reduction se snaží minimalizovat, omezit či zmírnit riziko, život a zdraví ohrožujících infekce, které se šíří sdílením injekčních stříkaček a dalšího příslušenství. Mezi nejznámější postupy harm reduction řadíme výměnu použitého injekčního náradí za sterilní, poskytování informací proudících od terénních pracovníků k uživateli, poradenství a edukaci o rizicích.

Může se zdát, že harm reduction poskytuje pomoc a výhody pouze uživatelům drog a závislým, ale další hlavní myšlenkou je ochrana obyvatelstva a celé společnosti. Neznečišťuje se prostředí infikovaným použitým materiálem, snižuje se riziko zranění a šíření nemocí mezi obyvatelstvem. (Harm reduction: Drogy-info, 2015, online)

Janebová a Truhlářová se shodují, že budování důvěry mezi uživateli drog je věc náročná a dlouhodobá, a proto kdyby se pracovníci řídili v tomto případě právními normami, došlo by ke ztrátě důvěry, a k narůstajícím číslům výskytu infekčních onemocnění. Dále autorka popisuje situaci sociálních pracovníků tak, že „*zákonnou povinnost vědomě nenaplňují a činí tak dokonce v celospolečenském zájmu.*“ (Janebová, 2010; Truhlářová, 2011)

Večeřa uvádí, že aplikace práva je obtížný proces, u kterého jednotlivé kroky na sebe navazují a ani jeden z nich nemůže být vynechán.

Činnost vyžaduje:

- Zjištění skutkového stavu dané věci
První krok je do značné míry nejobtížnější. Jedná se o posouzení průběhu předchozího děje.
- Nalezení příslušné právní normy a operace s ní
- Vydání individuálního právního rozhodnutí (Večeřa, 2008, s. 81)

Janebová odkazuje na VI. Hradecké dny sociální práce, kde byla položena otázka, zda sociální pracovníci a pracovnice naleznou někde a někdy zastání, při řešení dilematu mezi etikou a právem. Z toho, jak je charakterizováno české pojetí práva, tak pravděpodobně zastání při praxi nikde nenalezneme. Právo je totiž nepružné, novelizacemi pomalu reagující na změny, soudy striktně dodržují předepsané předpisy, nesmí být nic volně interpretováno či dovytvářeno. V silách sociálních pracovníků není ani změnit pojetí práva. (Janebová, 2010)

Posunem a východiskem ale může být vznik Etické komise, která by posuzovala, zda pomáhající (v našem případě sociální pracovnice a pracovník) jednal sice protizákonně, avšak profesionálně eticky, a proto Janebová s dalšími účastníky diskuse na VI. Hradeckých dnech sociální práce apeluje, že je nesmírně důležité zajímat se o rozvoj oboru, účastnit se provozních porad, sledovat sdělovací prostředky, podávat

podněty k tomu, aby si sociální práce vydobyla pevné a nesmazatelné místo v pomáhajících profesích. (Janebová, 2010)

2 Právo a sociální práce

2.1 Zákony a metodiky

Při výkonu právní praxe či praxe sociálního pracovníka je dobré využít a opřít se zákony a metodiky, které jsou ve společnosti dostupné. Využití zabezpečuje podobné postupy všech sociálních pracovníků a právníků v zemi, zároveň pracovník má své postupy a metody podloženy. Samozřejmostí je ale individuální posouzení klientovi situace a nalezení řešení.

V České republice neexistuje zákon či metodika, podle které by měl sociální pracovník své povolání vykonávat a řídit se jimi. Nalezneme však řadu dokumentů, které sociální pracovníci při své praxi využívá. Jedná se o Etický kodex sociálních pracovníků České republiky, zákon číslo 108/2006 Sb. o sociálních službách, zákon 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních nebo 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

2.1.1 Etický kodex sociálních pracovníků ČR

Etický kodex sociálních pracovníků České republiky vychází z Všeobecné deklarace lidských práv, z Listiny základních práv a svobod České republiky a ze zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Navazuje na zásady etiky sociální práce, které popisuje Mezinárodní federace sociální práce. (Etický kodex sociálních pracovníků ČR, 2011, online)

Z Etického kodexu sociálních pracovníků vyplývá, že sociální pracovník je podřízen při výkonu praxe právu. Řídí se zejména Ústavou a Listinou základních práv a svobod.

Etický kodex nemůže nahradit vlastní vnitřní motivaci, zaujetí, kreativitu a zodpovědnost každého sociálního pracovníka či pracovníce. Představuje 4 hlavní minimální standardy eticky zodpovědného konání při výkonu profese. Hlavními standardy jsou hodnoty sociální práce, etická zodpovědnost, etické problémy a dilemata a závaznost etického kodexu. Jak z preambule kodexu vyplývá, hlavním cílem je snaha o naplnění sociální práce, tedy o akademickou disciplínu a profesi, která podporuje sociální změnu, sociální rozvoj, řešení problémů, sociální rovnost, posílení a zmocnění osob v sociální situaci. Etický kodex upravuje pravidla zodpovědnosti a etického chování pracovníka/ pracovníci ve vztahu ke klientovi sociální služby, zaměstnavateli,

kolegům, společnosti i k profesi a odbornosti samotné. (Etický kodex sociálního pracovníka České republiky, 2011, s. 1–5, online)

2.1.2 Úmluva o právech dítěte

Jménem České a Slovenské Federativní Republiky byla následující Úmluva podepsána dne 30. září 1990 v New Yorku. Samotný vznik a přijetí se datuje o rok dříve, kdy Federální ministerstvo zahraničních věcí dne 20. listopadu 1989 též v New Yorku Úmluvu o právech dítěte přijalo. Je nutností uvést celý název samotného dokumentu, pod kterým ho nalezneme v souboru zákonů. Název tedy zní Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, jedná se o Sdělení č. 104/1991 Sb. (Sdělení č. 104/1991, 2020-2021, online)

Úmluva o právech dítěte, někdy nazývána jako dohoda, obsahuje články, zabezpečující dodržování práv dítěte. Jedná se o nejuznávanější dokument, jejichž cílem je ochrana dětských práv. Dítětem se rozumí *každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*. (Úmluva o právech dítěte, 2021, online)

Tím, že státy dokument přijaly za svůj, zavázaly se vytvářet podmínky pro naplňování práv dětí v systematické podobě. Znamená to, že uplatňují v praxi principy tvorby právních norem, které se přímo týkají života a práv dětí. Zákony, které se v České republice dotýkají dětských práv, jsou zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon o výkonu ústavní a ochranné výchově, zákon o soudnictví ve věcech mládeže či samotný občanský a trestní zákoník.

V rámci sociálního, vzdělávacího, zdravotního a justičního systému, vycházející z Úmluvy o právech dítěte, je cílem zabezpečit dítěti kvalitní a dostupnou zdravotní péči, léčebnou i preventivní, vzdělání ve školských zařízeních, nevyjímaje vzdělávání dětí se zdravotním handicapem či jazykovou bariérou. V případě justičního řízení se zabezpečuje oddělení mladistvých od trestního řízení s dospělými. Zabezpečuje se i ochrana od zneužívání, vykořisťování a dětské práce.

Dítěti by měla být poskytnuta výchova nejlépe v biologické rodině, případně v prostředí nejvíce podobné rodině. V rámci soudního řízení či správních úkonů je dítěti poskytnuto zastupování, avšak dítě má právo na to podílet se na rozhodování, která se týkají jeho osoby. Jako dospělé osoby má i dítě právo na spravedlivý proces. Státy se též zavazují k uplatňování principu vzdělávání dětí v oblasti právní ochrany dětí. (Úmluva pro právech dítěte, 2021, online)

Dále bych uvedla vybrané zásady a práva, která musí být zabezpečena všem dětem ve státech, které dohodu přijaly. Záběr oblastí je velice široký, od ochrany života, výchovy, zdraví, volného času a odpočinku přes svobodu projevu k možnosti cestování. Každé dítě má přirozené právo na život a stát se snaží zabezpečit zachování života a rozvoj dítěte. Dále dítě má právo znát své rodiče, udržovat s nimi osobní kontakt či za účelem spojení rodiny a udržování vztahů opustit stát a vstoupit na území jiných států. (Sdělení č. 104/1991, 2020-2021, online)

Sdělení též upozorňuje na zásadní vliv rodiny a stabilního rodinného zázemí na rozvoj dítěte. Rodina a stabilní rodinné zázemí, blízký kontakt je to nejdůležitější, co může dítě potkat. Avšak právo na rodinu je snad to nejhůře vymahatelné. V praxi sociální práce se setkáváme se situací, kdy biologičtí rodiče nejeví o děti žádný zájem, dokonce svým chováním a jednáním dítě ohrožují či mu úmyslně ubližují. V tomto případě není v právní moci vynucení blízkého, pozitivního a láskyplného vztahu. Dítě má právo na ochranu svého soukromí, svévolného zasahování do rodiny a domova, na ochranu své pověsti a cti. V rámci zdravotní péče, musí být každému dítěti poskytnuta adekvátní zdravotní péče s využitím léčebných zařízení. Dostupné dítěti musí být i opatření vedoucí k podpoře tělesného a duševního zotavení, včetně sociální reintegrace dětí, které se staly oběťmi zanedbávání, zneužívání, mučení či jiné formy nelidského zacházení.

Sociální oblast je reprezentována právem plného, řádného a důstojného života s aktivní účastí ve společenském životě. Každému dítěti musí být dostupné bezplatné a povinné základní vzdělání a výchova směřující k přípravě na život aktivního dospělého člověka, který je orientovaný ve společnosti a respektuje spoluobčany. (Sdělení č. 104/1991, 2020-2021, online)

Stát dle Úmluvy o právech dítěte, pověřuje pracovníky, aby držely pomyslnou ochrannou ruku nad dětmi, a kontrolovaly dodržování právních norem. Vždy se musíme řídit nejlepším zájmem dítěte, který se vlivem vývoje proměňuje a mění. V potaz musíme vzít zároveň ekonomickou vyspělost daného státu. Všechny děti bez ohledu na původ, rasu a majetkové poměry mají právo na poskytnutí služeb, které jsou v momentálním čase dostupné, v co nejvyšší kvalitě. (Úmluva o právech dítěte, 2021, online)

2.2 Zákony

Zákony, kterými se nejčastěji řídí sociální pracovníci v dětských domovech, jsou nejčastěji zákon o ústavní a ochranné výchově, školský zákon či zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Samotná znalost zákonů je nepostradatelným a neodmyslitelným předpokladem pro výkon sociálního pracovníka.

Slova potvrzuje Burešová a kol., která uvádí, že právní normy, které se týkají činnosti dětských domovů, lze rozdělit do tří skupin. Legislativu obecnou tvoří např. zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, Občanský zákoník či Předpisy k bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a požární ochraně. Legislativu obecně školskou tvoří například zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), nebo zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Poslední skupinu tvoří legislativa speciální obsahující zákon č. 109/2002 Sb., v platném znění, o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. (Burešová a kol., 2008, s. 35)

2.2.1 Listina základních práv a svobod

Jedná se o dokument, který upravuje vztah mezi státem a občanem. Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky. Jde o první ucelený ústavní dokument, který upravuje demokratická práva a svobody. Listina základních práv a svobod vychází z Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, Mezinárodního paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech, Evropské konvence o ochraně práv člověka a základních svobodách, Evropské sociální charty či z československé ústavy a rakouské ústavní úpravy. (Listina základních práv a svobod, 2009–2021, online)

Listina základních práv a svobod říká, že práva a svoboda popisující jednotlivé články jsou dostupná každému, některá jsou vázána na státní občanství. Obecně ale

platí, že: „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech.*“ Obsah Listiny vychází z principů právního státu, možné zásahy do svobod jednotlivce jsou možné pouze v hranicích zákona.

Avšak „*základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“

Listina základních práv a svobod je členěna do šesti hlav, celkem obsahuje 44 článků. První hlava garantuje některá práva, druhá hlava obsahuje základní lidská práva a svobody. Hlava třetí popisuje práva národnostních a etnických menšin, hlava čtvrtá zase hospodářská, sociální a kulturní práva. Hlava číslo pět se zabývá právem soudním a jinými právní ochranou, hlava šestá pak popisuje společná ustanovení. (Usnesení č. 2/1993 Sb, 2010–2021, online)

2.2.2 Zákon č. 108/2006

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci a se zdravotním postižením. Dále upravuje výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách. Též zákon popisuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. (zákon č.108/2006 Sb., 2010–2021, online)

Vplývá z uvedeného zákona, že se předpokladům výkonu povolání sociálního pracovníka věnuje část osmá, paragrafy číslo 109 a 110. Zákon o sociálních službách definuje výčet pracovních oblastí, se kterými se sociální pracovník v praxi setkává. „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*“ (zákon č.108/2006 Sb., 2010–2021, online)

Zdravotní, právní a vzdělanostní předpoklady reprezentuje plná svéprávnost, bezúhonnost, odborná způsobilost a zdravotní způsobilost.

Svéprávnost

- Králová a Rážová uvádí, že zákon nestanovuje odchylku od obecného vymezení způsobilosti k právním úkonům. Způsobilost fyzické osoby vzniká v plném rozsahu zletilostí (tj. dovršením 18 let).

Bezúhonnost

- Dále autorky uvádí, že za bezúhonného se považuje osoba, která nebyla pravomocně odsouzena za úmyslný trestný čin ani trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s vykonáváním činností při poskytování sociálních služeb nebo činností s nimi srovnatelných, anebo osoba, jejichž odsouzení pro tyto trestné činy bylo zahlazeno nebo se na ni hledí, jako by nebyla odsouzena. Bezúhonnost se dokládá výpisem z evidence Rejstříku trestů, výpis nesmí být starší 3 měsíců. (Králová a Rážová, 2012, s. 178)

Zdravotní způsobilost

- Zdravotní způsobilost se dokládá lékařským posudkem od registrovaného poskytovatele zdravotních služeb v oboru všeobecného lékařství. (zákon č. 108/2006 Sb., 2010-2021, online)

Odborná způsobilost

- Sociálním pracovníkem je osoba, která má „*vyšší odborné vzdělání v oborech zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost*“. Dále je to osoba, která má *vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu v oblastech sociální práce, sociální politiky, sociální pedagogiky, sociální péči, sociální patologie, právo nebo speciální pedagogiku.*
- Odbornou způsobilost získává též sociální pracovník ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče, který získal způsobilost k výkonu zdravotnického povolání dle zvláštního právního předpisu.
- Zákon též zmiňuje způsobilost státních příslušníků členských států Evropské unie, který se též řídí zvláštními právními předpisy. (zákon č. 108/2006 Sb., 2010–2021, online)

Zákon o sociálních službách též nezapomíná na další získávání znalostí a další profesní vzdělávání. V paragrafu číslo 111 se totiž dozvídáme, že zaměstnavatel je povinen zabezpečit sociálnímu pracovníkovi další formy vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok. Jedná se o specializační vzdělávání navazující na získanou odbornou způsobilost, akreditované kurzy, odborné stáže, účast na školeních či konferencích. (§ 111 zákona č. 108/2006 Sb., 2010–2021, online)

Králová a Rážová dodávají, že různou formou dalšího vzdělávání dochází k obnově, upevnění či doplnění kvalifikace sociálního pracovníka. Další vzdělávání sociálních pracovníků probíhá na vysokých nebo vyšších odborných školách či ve vzdělávacích zařízeních právnických a fyzických osob. Vzdělávací zařízení musí být akreditována Ministerstvem práce a sociálních věcí. Ministerstvo práce a sociálních věcí akredituje vzdělávací programy jak pro další vzdělávání, tak i pro splnění odborné způsobilosti.

Absolvování specializačního vzdělávání nebo kurzu s akreditovaným programem se prokazuje osvědčením vydaným vysokou školou, vyšší odbornou školou nebo dalším vzdělávacím zařízením. Absolvování odborné stáže nebo školící akce je dokazováno potvrzením, které vydává pořadající zařízení, nebo zaměstnavatel, který je organizátorem stáže nebo školící akce. (Králová a Rážová, 2012, s. 182–184)

V sociálních službách, dle paragrafu 115 zákona číslo 108/2006 Sb., vykonávají odbornou činnost sociální pracovníci, pracovníci v sociálních službách, zdravotničtí pracovníci, pedagogičtí pracovníci, manželští a rodinní poradci a další odborní pracovníci, kteří jsou pracovníci sociálních služeb přímé péče. (§ 115 zákona č. 108/2006 Sb., 2010–2021, online)

Králová a Rážová upozorňují a doplňují, že pomáhat v sociálních službách mohou rovněž dobrovolníci, jejich působení upravuje zákon 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů. (Králová a Rážová, 2012, s. 177)

2.2.3 Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících

Věcný záměr zákona též legislativní záměr vypracovávají jednotlivá ministerstva k přípravě každé úpravy a změny právního předpisu. Jedná se o podrobnou analýzu popisující nezbytné změny v současném stavu právního předpisu, hodnotí předpokládané dopady. Jednotlivá ministerstva následně předkládají věcné záměry k projednání vládě. Do legislativního plánu se záměr zařadí, pokud splňuje dvě následující podmínky. První se týká dosavadního zákona, pokud má být nahrazen koncepčně novou zákonnou úpravou, a dále pokud obsah návrhu zákona spočívá v úpravě věcí, které nejsou v současné době v právním řádu nijak upraveny. (Legislativní záměr–věcný záměr zákona, 2021, online)

Může se zdát, že zákon o sociálních službách je při výkonu sociálního pracovníka dostatečný, avšak při bližším seznámení se se zákonem nacházíme pouze části o předpokladech pro výkon povolání sociálního pracovníka a část o dalším vzdělávání sociálního pracovníka. Vše popsáno dosti obecně, a proto je důležitá a potřebná tvorba metodiky sloužící jako nástroj a podpora práce sociálního pracovníka.

Vycházíme-li z věcného záměru zákona o sociálních pracovnících hlavním cílem je „*vytvoření podmínek po zvyšování a zajištění garance kvality a proklientského přístupu při výkonu sociální práce.*“ (Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících, 2016, online)

Body či oblastmi, kterými se záměr zabývá, jsou zejména úprava předpokladů pro výkon profese sociální práce, registr sociálních pracovníků, podpora profesního sdružování, další vzdělávání a akreditace oboru sociální práce, podmínky samotného výkonu profese, profesní růst sociálních pracovníků a vznik pracovišť provádějící dobrou praxi.

Jednotlivé body budou dosahovány prostřednictvím jednoznačného definování předpokladů, pravomocí a dostupných informací jak pro pracovníky, tak i klienty. Sociálním pracovníkům budou poskytovány informace o možnostech dalších profesního vzdělávání, o multidisciplinární spolupráci při řešení zakázky, o garanci kvality výkonu sociální práce. Klienti naopak budou informováni o dostupnosti a přehledu služeb, které dané lokalita zabezpečuje. Podpora profesního sdružování bude zabezpečena díky shromažďování a naplňování profesních potřeb pracovníků, ve vytvoření metodického

vedení, v garanci kvality při respektování etických hodnot a sdílení zkušeností mezi sociálními pracovníky.

Další vzdělávání dle záměru upravuje potřeby sociálních pracovníků, praxi v oblasti celoživotního vzdělávání, v zajištění dostupnosti profesního a odborného vzdělávání, v úpravě akreditace a studijních programů. Díky vytvoření podmínek pro vznik výcvikových pracovišť by měla být zajištěna pracoviště, která poskytují dobrou praxi, a jsou schopny reagovat a požadavky klientů. (Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících, 2016, online)

Hlavními výhodami a přínosy věcného záměru je zajištění odbornosti všem sociálním pracovníkům a zajištění, že výkon sociální práce budou vykonávat pouze a jenom odborně kvalifikovaní sociální pracovníci. Pracovníkům jsou zajištěny další formy vzdělávání a kurzy. Cílem je dále vznik profesního subjektu, který bude vydávat sjednocující postupy, subjekt zaměřující se na kompetence a dovednosti pracovníků, subjekt, který vydává etický kodex a dohlíží nad dodržováním stanovených norem a pravidel.

Díky řízení procesu z úrovně Ministerstva práce a sociálních věcí a zejména podpora zavedení registru sociálních pracovníků budou veškeré informace dostupné jak pro klienty, tak i zaměstnavatele, kteří mají přehled o odbornosti sociálního pracovníka. Neodmyslitelným přínosem zákona o sociálních pracovnících je vznik sociální práce jako oboru a povolání, který garantuje odbornost a kvalitu výkonu profese. (Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících, 2016, online)

Dle vyjádření Společnosti sociálních pracovníků České republiky je nezbytné, aby se k plánovanému věcnému záměru vyjádřilo co největší množství sociálních pracovníků ze všech resortů. Připomínky, názory a upomínky zasílají samotní sociální pracovníci, tak i široká odborná veřejnost. Vysoká angažovanost a zapojení totiž eliminuje prosazení vlivu zájmových skupin, jejichž členové nejsou sociální pracovníci a jejich záměr nesouvisí s výkonem sociální práce.

Za největší pozitivum považuje Společnost velkou otevřenost a zájem ze strany resortního ministerstva a úředníků, kteří hojně diskutují s odborným personálem a naslouchají jejich názorům ve věci nového právního předpisu, který v sociální práci chybí. Resortní úředníci se neorientují pouze do svého blízkého dojezdového okolí,

jelikož cestují po celé České republice, aby obdrželi plošné názory. Je zaručena i určitá forma zpětné vazby, protože tím, že sociální pracovníci se v praxi setkají s širokou baterií klientů a případů, mohou najít v zákoně určité mezery. Naopak sociální pracovníci, dle Společnosti sociálních pracovníků ČR, v právním předpisu naleznou zásadní oporu pro svou práci ve všech odvětvích. „*Zákon o sociálních pracovnících, by měl být legislativní oporou, definovat profesi sociálního pracovníka s možností profesního sdružování.*“ (Vyjádření Společnosti sociálních pracovníků ČR v přípravách věcného záměru profesního zákona, 2021, online)

Vznik zákona o sociálních pracovníci momentálně uvízl na mrtvém bodě. Nyní je nezbytné řešit, v jakém rozsahu by měl zákon zasahovat do odborného výkonu profese, jakým způsobem by měl práci sociálního pracovníka „*zastřešovat, ukotvovat, regulovat a vytvářet zázemí*“. (Vyjádření Společnosti sociálních pracovníků ČR v přípravách věcného záměru profesního zákona, 2021, online)

2.2.4 Trestní zákon č. 40/2009

Všichni občané České republiky, sociální pracovníci nevyjímaje, jsou povinni dle vymežujících paragrafů zákona č. 40/2009 Sb. tzv. oznamovací povinnost. V Trestním zákoníku nalezneme dva klíčové paragrafy, kde samotné neoznámení trestného činu se stává trestným činem. Mluvíme o paragrafu číslo 367 (nepřekažení trestného činu) a 368 (neoznámení trestného činu). Dále musíme podotknout, že nepřekažení trestného činu lze uplatnit jen u nedokončeného trestného činu. Takzvané neoznámení trestného činu lze uplatnit pouze u dokonaného trestného činu. (zákon č. 40/2009 Sb., 2010-2021, online)

Paragraf č. 367 odstavec 3 uvádí, že „*překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu*“ (zákon č. 40/2009 Sb., 2010-2021, online) Dále paragraf 368 odstavec 2 vymezuje situaci, kdy by oznamovatel trestného činu oznámením uvedl do nebezpečí osobu blízkou nebo sám sebe. V tomto případě není trestní stíhání možné.

Odstavec 3 paragrafu 368 vyjímá z oznamovací povinnosti advokáty a jeho zaměstnance, kteří se o spáchání trestního činu dozví při výkonu advokacie nebo právní praxe. Dále z oznamovací povinnosti jsou vyjmuty „*duchovní registrované církve a náboženské společnosti s oprávněním k výkonu zvláštních práv, dozví-li se o spáchání trestného činu s výkonem zpovědního tajemství*“. (zákon č. 40/2009 Sb., 2010-2021, online)

Janebová uvádí výčet trestných činů, které jsou pro sociální pracovníky relevantní. Jedná se především o paragrafy č. 140 (vražda), č. 141 (zabití), č. 145 (těžké ublížení na zdraví), č. 159 (nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy), č. 173 (loupež), č. 185 (znásilnění), č. 187 (pohlavní zneužití), č. 198 (týrání svěřené osoby) či č. 283 (nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami). (Janebová, 2010)

2.2.5 Zákon č. 359/1999

Dalším nezbytným zákonem pro výkon sociálního pracovníka je zákon číslo 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Cílem sociálně-právní ochrany dětí je především ochrana práv a dohled nad dítětem, nad jeho příznivým vývojem a řádnou výchovou, jeho zájmy či ochranou jeho jmění. Zákon působí též na rodinu jako celek, zejména na obnovu narušených funkcí rodiny, které ohrožují život a vývoj dítěte. V případě, kdy dítě nemůže být vychovááno trvale nebo dočasně ve vlastní rodině, musí být dle zákona zajištěno náhradní rodinné prostředí pro dítě.

Sociálně právní ochrana se zaměřuje především na děti, jejichž rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti či zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Dále zákon působí na děti, které vedou zahálčivý život charakterizující neplněním školní docházky, užitím alkoholu nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, spáchaly přestupek či trestný čin, žijí se prostitutí, dopouštějí se opakovaných útěků od rodičů, byl na nich spáchán trestný čin, jsou ohroženy násilím, jsou na základě žádosti rodičů opakovaně umístovány do zařízení, poskytující nepřetržitou péči či na děti, které jsou v České republice bez rodičů (osob odpovědných za jejich péči) a jsou žadateli o azyl.

Sociálně-právní ochranu zabezpečují orgány sociálně-právní ochrany jako krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady, ministerstvo, Úřad a Úřady práce České republiky. Mimo jiné se na sociálně-právní ochraně podílejí obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další pověřené fyzické a právnické osoby.

Širokou rozmanitost dokládá fakt, že zákon se zaměřuje na zařízení sociálně-právní ochrany (zařízení odborného poradenství pro péči o děti, zařízení sociálně výchovné činnosti a pro děti vyžadující okamžitou pomoc či výchovně rekreační tábory pro děti), pěstounskou péči, zabývá se poskytováním sociálně-právní ochrany pověřenými osobami, dále kontrolou prostřednictvím inspekce a řešením přestupků. Inspekci poskytování sociálně-právní ochrany provádí krajská pobočka Úřadu práce. Důvodem inspekce je dodržování standardů kvality sociálně-právní ochrany. (zákon č. 359/1999 Sb., 2010-2021, online)

2.2.6 Zákon č. 109/2002

Zákon číslo 109/2002 Sb., celým názvem Zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, upravuje dle Gradkové řady oblastí, související se zařízeními ústavní výchovy, středisky výchovné péče, právy a povinnostmi ředitelů zařízení přes úhrady za pobyt v ústavním zařízení. Zaměřuje se na součinnost a postupy ústavního zařízení a orgánu sociálně-právní ochrany dětí, po důvody zřizování ústavních zařízení. Zařízení a střediska též ve spolupráci s orgánem sociálně právní ochrany dětí zpracovávají individuální plán dítěte a podmínky pobytu dítěte mimo zařízení ústavní výchovy. (Gradková, 2013, s. 41)

Celý zákon je rozdělen do hlav. První hlava se zabývá účelem, působností a charakteristikou specifických školských zařízení, které podmiňuje daný zákon. Druhá hlava popisuje specifická zařízení (diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav), cíl zařízení či co musí být zajištěno přijatým klientům (dětmi). Zařízeními se zabývá třetí kapitola této práce.

Hlava číslo tři popisuje činnost středisek, která poskytují služby klientům, jimiž jsou děti s rizikem poruch chování či již s rozvinutými projevy poruch chování, dále se jedná o děti, u kterých rozhodl soud o zařazení do programů střediska a dále střediska poskytují pomoc a podporu osobám odpovědných za výchovu. Střediska poskytují širokou řadu služeb, které mohou svým klientům nabídnout, jedná se o služby poradenské, terapeutické, diagnostické, vzdělávací, informační, speciálně pedagogické a psychologické, výchovná a sociální.

Střediska nejsou pouze samostatnou jednotkou, ale jedná se o subjekt, který též spolupracuje s řadou dalších institucí. Řadíme sem například pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra či orgány sociálně-právní ochrany dětí. Střediska své služby poskytují formou ambulantní, celodenní, internátní a terénní. Cílem terénní formy je zastižení klienta v jeho rodinném nebo školním prostředí. Právě tento další pohled může přispět ke rychlejší a zároveň komplexnější diagnostice.

Hlava čtvrtá popisuje pracovníky v zařízení nebo ve středisku, zejména jejich odbornou a psychologickou zdatnost, která musí být dokládána psychologickým

posudkem. Pátá hlava popisuje práva a povinnosti dětí, která jsou umístěny v některém již uvedeném zařízení, opatřeními ve výchově, ale zároveň se zaměřuje na práva a povinnosti ředitele a všech odpovědných osob za výchovu klientů v zařízeních. Hlava číslo šest se zaměřuje na finanční zabezpečení. Popisuje úhradu péče, za kterou jsou zodpovědní rodiče, dále kapesné, osobní či věcné dary. Poslední hlava se zaměřuje na povinnou dokumentaci, kterou musí jednotlivá zařízení vést a archivovat, dozorem státního zastupitelství či pojištěním. (zákon č.109/2002, 2010-2021, online)

2.3 Oblasti využití sociální práce

Dle Květenské je zřejmé, že spolupráce sociálních pracovníků, např. zabývající se problematikou sociálně–právní ochrany dětí, orgánů činných v trestním řízení a justice je nezbytná. V souvislosti s využíváním poznatků ze sociální práce by měl být kladen vyšší důraz na rozvoj poznatků v právní praxi. (Květenská, 2012, s. 237–240).

Květenská dále uvádí, že základní metodou z hlediska sociální práce je případová práce s klientem. Jednou z forem týmové spolupráce ve prospěch klienta je case management. V praxi se setkáváme s tzv. případovými konferencemi. (Květenská, 2012, s. 237–240).

Matoušek vysvětluje případovou konferenci takto, jde o porady věnované diskusi týkající se případu klienta. Za účasti členů rodiny, blízkých lidí, zástupců institucí, které mají s klientovými problémy souvislost. Cíle je multidisciplinární spolupráce ve prospěch klienta. (Matoušek, 2003)

Mezi základní druhy práce sociálních pracovníků v dětském domově lze dle Burešové a kolektivu rozdělit do několika oblastí:

- **Povinnosti plynoucí ze zákona č. 109/2002 Sb.**

Jedná se o přijetí dítěte z diagnostického ústavu nebo z terénu, propuštění dítěte v plnoletosti, spolupráce se státním zastupitelstvím, zajištění pobytů dětí u zákonných zástupců či jiných osob, vedení osobních spisů a jejich archivace, určování příspěvků rodičům, příprava smluv o setrvání v dětském domově či oznamování o nadcházejícím propuštění.

- **Povinnosti plynoucí ze zdravotního stavu dětí**
Povinnost ohledně zdravotního stavu zahrnuje vyřízení průkazu ZTP, objednávání a zařízení kompenzačních pomůcek, úrazy, lázně a ozdravovny a registraci dětí u zdravotních pojišťoven
- **Povinnosti plynoucí ze sociální situace dětí**
Mluvíme o zajištění sirotčího důchodu, přídavků na dítě či porodné
- **Spolupráce se soudy**
Zahrnuje podávání zpráv na vyžádání soudu, omezení nebo zrušení navrácení rodičovské odpovědnosti, účast na soudních jednáních, kolizní opatrovnictví a další formy náhradní rodinné péče
- **Spolupráce s Policií ČR**
V rámci spolupráce s Policií ČR sociální pracovníci podávají trestní oznámení pro zanedbání povinné výživy a svědecké výpovědi.
- **Spolupráce s orgánem sociálně právní ochrany dětí**
Sociální pracovníci zabezpečují pravidelné návštěvy pracovníků OSPOD za účelem konzultace s dítětem, dále musí hlásit útěk dítěte ze zařízení či žádají o stanoviska OSPOD k pobytu dítěte mimo ústav. Zpracovávají podklady pro porady s pracovníky daného dětského domova.
- **Spolupráce se školami**
Sociální pracovníci spolupracují s magistráty, městskými úřady, dětskými diagnostickými úřady, zdravotními pojišťovnami, školami, s úřady práce a dalšími kontaktními centry.
- **Spolupráce se zřizovatelem**
- **Spolupráce s jinými subjekty**
- **Spolupráce s rodiči**
Jedná se o komunikaci a korespondenci s rodiči dítěte. (Burešová a kol., 2008, s. 39–44)

2.4 Aplikace právních poznatků

Aplikace právních pojmů a poznatků je nezbytná pro výkon sociálního pracovníka se všemi cílovými skupinami. Kečkéšová říká, že z pohledu společnosti je základním významem působení práva v praxi realizace práva v souladu se životem a hodnotami. Nezbytné je dosáhnout rovnováhy mezi dynamikou práva a stabilitou, aby byla zabezpečena míra potřeby pro společnost. (Kečkéšová, 2011, s. 89)

Večeřa konstatuje, že interpretací práva čili výkladem práva se zabývá právní hermeneutika. Výklad práva může být vnímán laicky velice jednoduše. Vykládat právo, může každý, kdo si právní předpis dokáže vyhledat a přečíst si ho. V našem případě se budeme věnovat pouze kvalifikovaným a autoritativním výkladem práva, které poskytují orgány aplikující právo. Tedy orgány veřejné moci, soudy a orgány státní správy.

Součástí aplikace práva je též výklad práva, kdy se podřazuje konkrétní případ pod obecnou právní normu. Výsledkem je interpretační akt, tedy rozhodnutí o tom, jak na konkrétní případ interpretovat obecnou právní normu. V praxi tuto skutečnost nalezneme v odůvodnění rozhodnutí soudu, protože výklad práva v procesu aplikace práva je součástí řešení právních otázek ve vztahu k případu. (Večeřa, 2008, s. 38)

Lichovník upozorňuje na dění ve společnosti slovním spojením, neznalost zákona neomlouvá. Věnuje se velkému množství předpisů, ve kterých mají i odborníci jako advokáti a právníci někdy problém se orientovat. Avšak nic nebrání tomu, aby třeba nepřehledný právní řád dával příležitosti občanům právní normy porušovat.

V mnoha případech se jedná tedy o problém mravní než o problém právní. Málokdo z laické veřejnosti zná zákon o drahách, či přepravní podmínky, a přesto všichni vědí a je jim jasné, že za službu přepravy je cestující povinen zaplatit. Málokdo čte detailně jakoukoliv smlouvu, kterou podepíše. Je však jasné, že když uzavřeme smlouvu s dodavatelem plynu nebo elektřiny, musíme za dodávku platit. Za jakoukoliv službu musíme zaplatit, nic nikdo nedostane zadarmo. Problém nastává, když jedna ze smluvních stran neplní předepsané podmínky, dochází tedy, v mnoha případech, ke sporu a dále k dlouhému soudnímu procesu.

Jedním z možností, jak snížit velký počet soudních sporů by mohlo být vzdělávání v oblasti základů práva, důrazná osvěta ohledně porušení právních norem.

Za připomenutí stojí i jednoduché pravidlo, které lidé využijí i v dalších oblastech života: „Nečiň jinému, co nechceš, aby jiní činili tobě.“ (Lichovník, 2014, online)

Janebová uvádí, že sociální pracovnice se při výkonu své profese dostávají do řady rozhodování a musí řešit řadu dilemat. Jedním z nejčastějších dilemat je, zda zasáhnout, či nezasáhnout. Volba je podmiňována respektováním zákonných požadavků a respektováním etických hodnot, zásad a principů. V tomto případě se dostává právo a etika do rozporu, respektive do rozporu mlčenlivost a informační či oznamovací povinnost.

Autorka dále uvádí, že jako cíl sociální práce není pouze poskytnutí pomoci klientovi, ale celková harmonizace kapacity klienta s prostředím. Důležité je hledání bariér a problémů na straně klienta, tak i na straně prostředí či situace ve společnosti a samotné fungování společnosti. Zásadní složkou sociální práce by mělo být individuální posouzení situace a snaha eliminace bariér všech zúčastněných stran. (Janebová, 2010)

V určité návaznosti na předchozí slova Radky Janebové též Kečkéšová upozorňuje na velké množství předpisů a zákonů, ve kterých by se sociální pracovníci měli při výkonu profese orientovat. Aplikace jednotlivých právních norem na konkrétní případ klienta vyžaduje znalosti z různých odvětví práva. Avšak se setkáváme se situacemi, kdy právní předpis nedostatečným způsobem reaguje na potřeby praxe. Možná se jedná i o jeden z důvodů, proč pracovník musí nacházet skulinky, aby byl schopen klientovi pomoci. Nedostatečná znalost určitého odvětví práva, se kterým sociální pracovník, může vyvolávat nedůvěru klienta k osobě sociálního pracovníka. (Kečkéšová, 2011, s. 90)

Tokárová a kolektiv význam sociální práce shrnuje slovy, že *„Úlohou sociálního pracovníka při realizaci praktické sociální práce je tedy pomáhat lidem při řešení sociálních problémů a poruch a při vytváření společensky přiměřených podmínek života, aby byli schopni na určité společensky uznávané úrovni existovat a fungovat v interakci se svým sociálním prostředím.“* (Tokárová, 2007)

Na uvedený popis apeluje Kečkéšová dvěma hlavními body, respektive na dvě na hlavní osoby interakce. První se týká klienta a jeho spolupráce, klient by se měl aktivně podílet na změně a spolupracovat se sociálním pracovníkem. Druhým bodem, na který Kečkéšová upozorňuje jsou odborné kvality a vědomosti osoby pomáhající. Sociální pracovník je totiž od prvního kontaktu v interakci s klientem a provádí velmi důležité kroky, které klienta ovlivňují a směřují ke změně. Provádí tedy diagnózu, stanovuje nástroje, sociální terapii a provádí teda klienta až k úplnému závěru.

Nezbytnost právních vědomostí, aplikace právních předpisů a následné dodržování je jedním ze základních povinností pracovníka bez ohledu na to, zda působí ve státním či soukromém sektoru nebo v neziskové organizaci.

K tomu, aby se sociální pracovníci (či laická veřejnost) byli schopni orientovat v právní problematice, musí být kvalitně též definována právní úprava daného odvětví práva. Dalším nezbytným předpokladem orientace je vyrovnanost mezi vývojem a stabilitou právního systému. Veškeré právní předpisy podléhají častým úpravám a změnám v krátkém časovém rozmezí, což orientaci pouze stěžuje, znepréhlední a snižuje se pocit právní jistoty. (Kečkéšová, 2011, s. 91)

3 Zařízení pro výkon ústavní výchovy

3.1 Zařízení

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních říká, že zařízeními pro výkon ústavní výchovy jsou diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Zařízení poskytují péči dětem s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou a s nařízeným předběžným opatřením. V zařízení pracují odborní pracovníci, kteří vykonávají i speciálně pedagogické a psychologické služby také ambulantní formou. (zákon č.109/2002 Sb., 2010-2021, online)

Ze zákona vyplývá, že do diagnostického ústavu se umisťují děti zpravidla na dobu nepřesahující 8 týdnů. Dítě je za tuto dobu vyšetřeno (diagnostikováno) a na základě výsledků je přemístěno do dětského domova, dětského domova se školou, nebo výchovného ústavu či do dalšího zařízení. Vyšetřuje se dítě od tří let do ukončení povinné školní docházky.

Diagnostický ústav je zařízení, které plní podle potřeb dítěte funkci:

- **diagnostickou**, kdy se díky vyšetření zjišťuje úroveň dítěte formou pedagogických a psychologických činností,
- **vzdělávací**, cílem je zjištění úrovně dosažených znalostí a dovedností, stanovují se a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte přiměřeně jeho věku, individuálním předpokladům a možnostem,
- **terapeutickou**, s využitím pedagogických a psychologických činností se směřuje k nápravě diagnostikovaných poruch chování,
- **výchovnou a sociální**, se zaměřením na osobnost dítěte, rodinnou situaci a sociálně–právní ochranu dětí
- **organizační**, v rámci umisťování dětí do následných zařízení, dále spolupracuje s orgánem sociálně–právní ochrany dětí,
- **koordinační**, s cílem prohloubení a sjednocení odborných postupů spolupracujících zařízení (zákon č.109/2002 Sb., 2010-2021, online)

Burešová a kolektiv říkají, že dalším zařízením je výchovný ústav. Výchovný ústav je zařízení pečující „o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova.“ Zaměřuje se na výchovnou, vzdělávací a sociální funkci. Výchovné ústavy svou charakteristikou musí být uzpůsobeny i dispozičně. To znamená, že se oddělují děti zvláště s nařízenou ústavní výchovou, s uloženou ochrannou výchovou, děti vyžadující výchovně léčebnou péči a nezletilé matky. (Burešová a kol., 2008)

Do dětské domova se školou jsou umístovány děti „s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování, nebo pro svoji přechodnou nebo trvalou duševní poruchou vyžadují výchovně léčebnou péči.“ Dále se zde nacházejí děti s uloženou ochrannou výchovou. Věkově je též toto zařízení omezeno, jelikož dětský domov se školou je určen zpravidla pro děti od šesti let do ukončení povinné školní docházky. „Po ukončení povinné školní docházky je dítě díky pokračujícím závažným poruchám chování umístěno do výchovného ústavu.“ (zákon č.109/2002 Sb., 2010-2021, online)

Posledním zařízením je dětský domov, který zabezpečuje „péči o dítě s nařízenou ústavní výchovou, které nevykazuje závažné poruchy chování.“ Dále je nutné poznamenat, že do dětského domova může být umístěno dítě ve věku od tří do osmnácti let, případně do doby, kdy se dítě soustavně připravuje na budoucí povolání. Obecně dětské domovy plní úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. (zákon č.109/2002 Sb., 2010-2021, online) V dětském domově nalezneme děti, které z mnoha důvodů nemohou vyrůstat v biologické rodině, nemohou být osvojeny, nebo být zařazeni do jiné formy náhradní rodinné péče.

Denní režim zajišťují dle Burešové a kolektivu vychovatelé, v dnešní době je obvyklé, že se v jedné rodinné skupině pravidelně střídají 2-3 vychovatelé. Cílem je co nejvíce se přiblížit normální rodině. Noční služba je též zajištěna pracovníky, cílem je dbát o bezpečnost dětí v nočních hodinách. (Burešová a kol., 2008, s. 36)

V zařízeních vykonávají profesi pedagogičtí pracovníci, kteří v souladu s cíli výchovy a vzdělávání zabezpečují výchovu a vzdělávání svěřených dětí. Pedagogickým pracovníkem může být osoba, která splňuje „*podmínky a předpoklady stanovených zákonem o pedagogických pracovnících a zároveň splňuje předpoklad psychické způsobilosti.*“ (zákon č. 109/2002 Sb., 2010-2021, online)

Dále zákon o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních popisuje, že ve všech zmiňovaných zařízeních (diagnostický ústav, výchovný ústav, dětský domov a dětský domov se školou) jsou děti rozděleny do výchovných skupin nebo též rodinných skupin. Rodinná skupina nebo výchovná skupina tvoří základní organizační jednotu při práci s dětmi. Výchovná skupina v diagnostickém ústavu tvoří nejméně čtyři a nejvíce osm dětí. Výchovná skupina ve výchovném ústavu zase nejméně pět a nejvíce osm dětí. Rodinnou skupinu tvoří děti z dětských domovů a z dětských domovů se školou. V dětském domově rodinnou skupinu tvoří šest až osm dětí, v dětském domově se školou zase pět až osm dětí.

Děti se do rodinných skupin nebo výchovných skupin rozdělují dle různého věku a pohlaví. Pokud to pobytové zařízení dovoluje, zařazují se sourozenci do jedné skupiny. (zákon č. 109/2002 Sb., 2010-2021, online)

Burešová a kol., uvádí, že pro provoz základní organizační skupiny v dětském domově je zapotřebí, aby zřizovatel zajistil několik důležitých podmínek. Musí být zajištěny řádné prostorové podmínky (pro místnosti sloužící jako obývací pokoj, ložnice dětí, kuchyň, sociální zařízení a pokoj vychovatelů), vnitřní vybavení místností (nábytek, jídelní stůl, sedací souprava), materiální podmínky (prádlo, vybavení pro sport, vybavení pro vzdělávání), a podmínky technické (osvětlení, topení, voda). (Burešová a kol., 2008, s. 36)

3.2 Umístění dítěte

Michalová uvádí, že umístění dítěte do ústavní výchovy je vždy výsledkem a reakcí rodinného prostředí, které neplní svou funkci přiměřené ochrany dítěte. Důvody jsou vždy na straně prostředí ne na straně dítěte. Ústavní výchova nahrazuje výchovu rodinnou a nesmí být určitou sankcí pro dítě.

O přemístění dítěte rozhoduje soud na návrh OSPOD, rodiče, samotného dítěte (pokud je k tomuto kroku vyspělé) a ředitel zařízení. (Michalová, 2017)

Ústavní výchova dítěti je nařízena při selhání rodiny, která ohrožuje dle Vocilky jeho psychický vývoj, rozvoj osobnosti a následné plnohodnotné začlenění do společnosti. Autor uvádí nejčastější důvody, se kterými se můžeme v praxi setkat:

- **Alkoholismus a návykové látky**

Alkohol řadíme mezi nejrozšířenější a zároveň nejdostupnější drogu u nás. Alkohol a další návykové látky vyvolávají změny v lidském chování a vnímání, umožňují formu úniku od nepříjemných konfliktů a problémů. Přidaným efektem je poškozování svého zdraví, psychické a fyzické strádání členů rodiny, domácí násilí, týrání a zanedbávání dítěte.

- **Prostituce**

Dalším důvodem, který přispívá k umístění dítěte do ústavní výchovy je nejčastěji prostituce matky. Matky tímto způsobem řeší nepříznivou ekonomickou situaci. Spojitost jevu s umístěním dítěte spočívá v neslučitelnosti s výchovou dítěte. Většinou je prostituce provozována ve večerních hodinách, matka tedy nechává své dítě přes noc samo doma a přes den mu nevěnuje dostatečnou pozornost a zájem. Pokud je navíc dítě svědkem prostituce matky dochází k ohrožení psychického a morálního vývoje dítěte a k výskytu patologických stavů.

- **Zneužívání a týrání dítěte**

O týrání dítěte mluvíme v případech, kdy rodiče či další osoby duševně či tělesně vědomě dítě poškozují. K zneužívání dochází tehdy, kdy člověk či další osoba využívá dítě k vlastnímu prospěchu.

Největší ranou pro dítě je týrání ze strany vlastních rodičů. Dítě ztrácí v rodičích důvěru, pocit bezpečí a náklonost. Literatura představuje formy týrání dle způsobu na fyzické (tělesné tresty), psychické

(ponižování, zesměšňování), sexuální (osahávání, sexuální styk s dítětem), a zanedbání péče (neposkytování základních potřeb, emoční zanedbávání)

Důležité je včasné odhalení problému a co nejrychlejší přesun dítěte z nepříznivého prostředí.

- **Nízká sociální úroveň rodiny**

Příčina nízké sociální úrovně rodiny se v dnešní době stává čím dál častější. Nedostatečné hmotné zajištění způsobené ekonomickým nedostatkem způsobuje, že rodina je ohrožena sociálním vyloučením, odkázána na život na okraji společnosti. Ve spojení s dalšími patologickými jevy vyskytující se v rodině dochází k celkovému strádání dítěte.

- **Nezvládnutá výchova**

Rodina též zabezpečuje funkci výchovnou. Svým působením a vlivem předávají dítěti své zkušenosti, vědomosti, poskytují mu podporu pro jeho zdravý růst. Dítě má k rodičům pouto, oporu, citový vztah, avšak vlivem nezvládnuté výchovy dochází k přetržení či narušení vztahu dítě-rodič. Rodiče k vlastnímu dítěti projevují neustále negativní emoce, dávají mu za vinu vlastní nezdar, nenaplněná přání. Při zanedbávání je dítě přehlíženo, které může vést k citové deprivaci a poruchám vývoje.

Na druhou stranu péče a citový vztah k dítěti může být až přehnaně kladný, vést k perfekcionismu či k přílišnému ochraňování.

Je až překvapující, že se množí případy, kdy rodiče sami žádají o umístění dítěte do dětského domova, jako důvod uvádějí vlastní selhání.

- **Trestná činnost**

Trestná činnost rodičů je posledním důvodem, který autor uvádí. Jedná se o důvod vzniku nefunkční rodiny. Při nástupu jednoho či obou rodičů k výkonu trestu odnětí svobody, dochází u dítěte k citovému strádání a nezletilé dítě se stává bezprizorní. Rodiče neposkytují dítěti dobrý vzor do budoucnosti. Praxe ukazuje případy, kdy dochází k opakovanému umístění dítěte do dětského domova. (Vocilka, 1999, s. 26–33)

3.3 Práva a povinnosti dětí

Následná práva a povinnosti dítěte upravuje paragraf číslo 20 zákona č. 109/2002 Sb. Významným a nepostradatelným dokumentem zajišťující práva dětí je též Úmluva o právech dítěte. Dodržování těchto práv a povinností je závazné pro dítě, které je umístěno v jednom ze čtyř popisovaných zařízení. Úkolem pověřených sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dítěte, státních zástupců, nebo dalších kontrolních orgánů krajského úřadu je dohlížet na plnění práv a povinností dítěte v tomto zařízení.

Pravidla a povinnosti jsou sepsány ve Vnitřním řádu zařízení a stvrzeny ředitelem zařízení. (zákon č. 109/2002 Sb., 2010-2021, online)

Uvádím vybraná práva, které má dítě s nařízenou ústavní výchovou. Jedná se o právo na zajištění plného přímého zaopatření, dále je zde právo na rozvíjení řady dovedností, a to tělesných, duševních, citových schopností a sociálních dovedností. Dítěti je též zajištěno respektování lidské důstojnosti. Pokud je více sourozenců s nařízenou ústavní výchovou, má dítě právo být umístěno společně se svými sourozenci. Dítěti je zabezpečeno též právo na vzdělání a celková dostupnost přípravy na povolání v souladu se schopnostmi, nadáním a potřebami dítěte. Dále dítěti náleží právo účasti na činnostech a aktivitách, které jsou organizovány v rámci výchovného programu daného zařízení. Dítě má též právo žádosti o osobní rozhovor, dále na informace týkající se úspor a pohledávek či udržování kontaktu s osobou odpovědnou za výchovu či dalšími blízkými osobami za podmínek stanovených zákonem, a to formou korespondence, telefonického nebo osobní návštěvy.

Zaměříme-li se na svobodu projevu, tak dítě má právo vyjádřit svůj názor na prováděná opatření, která ho ovlivňují. Pracovníci musí brát na názory zřetel, v závislosti na věk a rozumovou vyspělost dítěte. Dále se dítě může obracet se svými žádostmi, stížnostmi a návrhy na pracovníky zařízení, ředitele a další odpovědné osoby, kteří následně podávají podněty dalším institucím, orgánů, právnickým a fyzickým osobám.

Dle zákona je dítě též hodnoceno. Se souhlasem pracovníka může dítě opustit zařízení za účelem vycházky. Zařízení je též zavázáno, a tedy dítě má právo na podporu a pomoc při ukončení pobytu v zařízení s cílem reintegrace dítěte do rodiny a společnosti. (zákon č. 109/2002 Sb., 2010-2021, online)

Dále bych uvedla výčet povinností, které jsou uloženy dítěti s nařízenou ústavní výchovou. Je vyžadováno, aby dítě mimojiné dodržovalo pořádek a kázeň, plnil pokyny a příkazy zaměstnanců, šetrně zacházel se svěřenými věcmi a cíleně nepoškozoval cizí majetek a dodržoval zásady slušného chování a komunikace s osobami, se kterými přichází do kontaktu.

Dítě musí dodržovat předpisy a pokyny ohledně ochrany bezpečnosti a zdraví s cílem neohrožovat vlastní zdraví a všech osob nacházejících se v zařízení. Na tento bod navazuje též povinnost předání všech věcí a předmětů do úschovy, které by ohrožovaly zdraví, výchovu a bezpečnost. V případě podezření na výskyt alkoholu či jiné návykové látky, se dítě musí podrobit vyšetření, která přítomnost látek potvrdí či vyvrátí. (zákon č. 109/2002 Sb., 2010-2021, online)

Dítě je s pravidly seznámeno a povinno dodržovat od nástupu do zařízení.

Praktická část

4 Metodologie výzkumného šetření

Následující část práce se zabývá výzkumným šetřením se sociálními pracovníky. Po seznámení problematiky z literatury přecházíme do praktické části. Bude důležité a zároveň zajímavé porovnat teoretické poznatky z literatury se závěry praktické části. Sociální práce je obor nezbytný pro společenský svět a fungování lidské sounáležitosti. Především praxe ukázala, že je důležité mít znalost práva při vykonávání praxe sociálního pracovníka.

Výzkumná část práce je členěna do sedmi podkapitol. První kapitola je zaměřena na definování hlavního cíle, který byl doplněn o cíle dílčí. Druhá podkapitola popisuje zvolenou výzkumnou strategii a zvolenou metodu sběru dat, v našem případě se jedná o kvalitativní metodu rozhovoru. Třetí podkapitola se zaměřuje na transformaci definovaných dílčích cílů do otázek pokládaných při realizaci rozhovoru. Další podkapitola charakterizuje výzkumný soubor, který byl zařazen do zkoumání. Následující podkapitola představuje samotnou realizaci výzkumného šetření a její průběh. Šestá podkapitola uvádí postup analýzy a zpracování dat získaných díky rozhovorům. Poslední podkapitola se zabývá etickými riziky, která mohou vzniknout vlivem sociální situace v zemi, výběrem zkoumaného souboru či výběrem výzkumné metody.

4.1 Hlavní cíl a dílčí cíl výzkumného šetření

Jako hlavním cílem výzkumného šetření bylo zmapovat jaká je úroveň právního vědomí sociálních pracovníků, kteří vykonávají svoji profesi v dětských domovech. Hlavní cíl výzkumného šetření byl doplněn o několik dílčích cílů. Jedná se o zjištění, s jakými institucemi sociální pracovníci nejčastěji spolupracují. Dalším dílčím cílem je zmapovat jaké jsou zdroje, metodiky a zákony, se kterými sociální pracovníci nejčastěji pracují a získávají z nich informace. Posledním dílčím cílem je zjistit, jaká je úroveň znalostí sociálních pracovníků vycházejících ze zákonů, které ve své praxi využívají.

4.2 Strategie pro výzkumné šetření

Výzkumné šetření lze zrealizovat díky použití metody z dvou hlavních skupin sběru dat. Mluvíme o kvalitativním a kvantitativním způsobu sběru dat.

Kvalitativní výzkum svými zásadami a podstatou dle Hendla zabřehá do terénu, praxe jedince, skupiny nebo organizace a reaguje na každodenní problémy a situace. Výzkumník má možnost komunikace s lidmi v terénu, soustředit se na konkrétní definované téma a zjišťovat jejich názor na věc. Zásadní věcí je zachování zjištěných informací v originální podobě během celé studie. Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je představit, jak lidé v každodenní praxi a v každodenních situacích chápou probíhající procesy, jak je zvládají a jak jsou schopni je aplikovat a využít v každodenní praxi. (Hendl, 1999, s. 43)

Gavora kvalitativní výzkum popisuje jako intenzivní a dlouhodobou činnost, ze které si výzkumný pracovník dělá podrobný zápis, ze kterého následně analyzuje výsledky. (Gavora, 2010, s. 181)

Hendl v publikaci dále popisuje zásady kvalitativního výzkumu. Zmiňuje zde otevřenost, zahrnutí subjektivity, procesualnost, reflexivitu, zaměření na případ, historicitu a kontextuálnost, problematizace determinovanosti a iterativní heuristika.

- Otevřenost Hendl popisuje ze tří pohledů. Otevřenost v kvalitativním výzkumu spočívá vůči zkoumaným osobám, vůči zkoumané situaci a problému a zároveň otevřenost vůči vybraným metodám. Je důležité, aby výzkumník respektoval určité zvláštnosti, byl schopen reagovat na potřeby zkoumané osoby, nevnucoval vlastní názor osobě, byl nestranný. Otevřenost spočívá také v tom, umět dovytvářet a upravovat hypotézy či plán výzkumu až v průběhu samotného výzkumného šetření. Dále se jedná o schopnost naslouchání a vnímání, schopnost definovat situaci, jak ji vnímají druzí či schopnost přebírat jejich role.
- Hendl upozorňuje na důležitou návaznost mezi otevřeností a subjektivitou. Kvalitativní výzkum lze charakterizovat částečnou identifikací se zkoumaným jevem. Výzkumník tímto získá možnost k subjektivním interpretacím respondentů. Výzkumník by měl zaujímat postoj kritický a dialektický.

- Dalším znakem dle Hendla je procesualnost. Výzkum je proces dlouhodobý, manažersky náročný, kdy v průběhu dochází k proměnám metod, způsobů interpretací jak výzkumníka, tak i subjektů.
- Reflexivita ve výzkumném procesu se obrací více na osobu výzkumníka a jeho schopnost a připravenost reagovat na nečekané momenty a změny, které se mohou projevit i změnou výzkumných metod.
- Ve výzkumné části dochází k zaměření na případ. Provádí se podrobný popis, navrhuje se podle nich teorie, které se mohou na případy aplikovat.
- Závěry kvalitativního výzkumu se musí vždy validizovat pro daný kontext. Díky návaznosti na kontext, dochází k pochopení jevů, chování. Základním předpokladem kvalitativního výzkumu je pochopení souvislostí při aplikaci do širšího sociálního a historického kontextu.
- Kvalitativní výzkum má odhalit, jak lidé jsou schopni reagovat na podmínky. Cílem není pouze popis uzavřeného řetězce chování jako reakce na podmínky.
- Iterativní heuristika. Celý plán výzkumu je ovlivněn počáteční nejistotou o směřování výzkumu. Analytický proces začíná již ve fázi sběru dat, výsledky ovlivňují jeho další sběr i plán výzkumu. (Hendl, 1999, s. 43-45)

Hendl též připomíná, že při rozhovoru musíme provést řadu rozhodnutí. Provádíme je buďto před rozhovorem, nebo v jeho průběhu. Tazatel řeší hlavně obsah otázek, pořadí, formu položení otázek i celkovou délku rozhovoru. Všechny zmíněné jednotky jsou důležité pro kvalitní provedení rozhovoru, probuzení důvěry mezi tazatelem a respondentem. (Hendl, 1999, s. 105)

Patton ve své studii uvádí, že existuje šest typů otázek, které se při rozhovoru pokládají, a které lze přisoudit k časovému momentu v životě (minulost, přítomnost, budoucnost):

- Otázky, vztahující se ke zkušenostem nebo chování, popisující aktivity osob. Jedná se i o pozorování nezávislé osoby.
- Otázky, vztahující se k názorům. Jde o otázky, které zjišťují, co si lidé myslí o světě, jaké jsou jejich cíle a záměry. Otázky nejčastěji začínají slovy: „Co si myslíte?“. „Jaký je Váš názor...?“
- Otázky, vztahující se k pocitům. Otázky zjišťují citové reakce lidí na jejich zkušenosti a prožitky. Tazatel se snaží získat přirozené, ale zároveň emotivní odpovědi na to, co se stalo nebo jak se situace vyvíjela.
- Otázky, vztahující se ke znalostem. Otázky zjišťující fakty, které respondent zná. Je nutné upozornit, že se v tomto případě nejedná o žádné pocity ani názory.
- Otázky, vztahující se ke vnímání. Mluvíme o otázkách popisující prostředí, co respondent slyšel nebo viděl, jak je schopen vnímat podněty z okolního prostředí.
- Otázky demografické a kontextové. Jde o otázky vztahující se na osobu respondenta, jeho identifikaci a charakteristiky (věk, pohlaví, vzdělání či zaměstnání). (Patton, 1990)

Patton dále upozorňuje, že je důležité brát zřetel i na řazení otázek, které budeme během rozhovoru pokládat. I když neexistují fixní pravidla pro řazení otázek, systém v kladení by měl být. Ze zkušeností výzkumníků vyplývá, že se nejčastěji začíná s otázkami zjišťující tzv. neproblémové skutečnosti zahrnující současné aktivity, zkušenosti a chování jedince. V další fázi rozhovoru se snažíme získat informace o interpretacích, názorech vztahujících se k popsáním situacím. Odpovědi budou nyní pravděpodobně významnější, protože se pro následující otázky vytváří kontext.

Otázky zaměřující se na znalosti respondenta mohou vyvolat záporné reakce, a proto je důležité mít vytvořenou již atmosféru a důvěru mezi dotazovaným a tazatelem. V další části klademe otázky o přítomnosti a následně o budoucnosti nebo minulosti. Musíme mít na paměti, že otázky popisující budoucnost bychom neměli brát do jisté míry jako zásadní. Jedná se pouze o spekulace a předpokládaný vývoj.

Demografické a identifikační otázky na osobu dotazovaného mohou být pro osobu nepříjemné, a proto by neměli být kladeny jako první. Nenápadně by měly být včleněny do již probíhajícího rozhovoru, nebo s nimi rozhovor končí. (Patton, 1990)

Kozel a kolektiv připomínají, že do fáze přípravy řadíme mimo jiné seznámení se zadáním výzkumného projektu a způsobu jeho řešení, rozhodnutími, v jakém prostředí budeme rozhovor s respondentem provádět a v jakém časovém harmonogramu.

Začátek rozhovoru slouží k tomu, aby tazatel vysvětlil a představil důvod provádění rozhovoru, cíl výzkumu a zdůvodnil výběr respondenta. Cílem je vznik přátelské atmosféry a motivace respondenta ke spolupráci a pravdivým odpovědím.

V průběhu rozhovoru je nezbytné, aby tazatel správně odhadnul složitost požadovaných informací, srozumitelný jazyk cílové skupině, časový harmonogram a vyloučit subjektivní zasahování a ovlivňování odpovědí respondentů. Závěrečná fáze rozhovoru je důležitá především ke vzniku pozitivního vnímání a postojů respondenta, k navození pocitu, že právě poskytnuté odpovědi jsou důležité pro výzkum. Tazatel může respondentovi sdělit, kde výsledky budou shrnuty. (Kozel a kolektiv, 2011, s. 190-191)

Výzkumník dle Pattona by se měl držet určité struktury a zásady vedení rozhovoru. I když neexistuje předpis, jak rozhovor vést, z výzkumné praxe již lze uvést určité rady.

- V průběhu všech fází rozhovoru, od plánování, sběru dat po analýzu, je důležité neustále kontrolovat směřování k cíli, k účelu zkoumání.
- Základním principem kvalitativního rozhovoru je vytvořit rámec, ve kterém se dotazovaný bude vyjadřovat vlastními termíny a svým vlastním stylem.
- Je důležité mít na paměti klady a zápory rozhovoru, a pokud je to jenom možné tyto aspekty minimalizovat, nebo naopak využít.
- Výzkumník si musí ještě před zahájením rozhovoru utříbit a poskládat rozhovor tak, aby byl co nejužitečnější.
- Je nezbytné veškerým získaným informacím porozumět. V opačném případě se musí výzkumník dotazovaného doptat.
- Při skladbě otázek vytváří výzkumník plán kladení otázek, otázky by měli na sebe navazovat.
- Výzkumník klade otevřené otázky.
- Otázky jsou formulovány tak, aby jim dotazovaný rozuměl.
- Výzkumník pokládá pouze jednu otázku.
- Otázky může výzkumník doplnit sondážními otázkami.
- Výzkumník dává během celého rozhovoru na vědomí, jaké informace požaduje, jaké jsou důležité a jak celý rozhovor postupuje.
- Výzkumník je během celého rozhovoru pozorný, naslouchá a projevuje zájem.
- Rozhovor se vyhýbá otázkám, které naznačují, co je správná odpověď.
- Celý rozhovor probíhá v příjemné atmosféře a výzkumník provádí hloubkový rozhovor, ne výslech.
- Mezi dotazovanou osobou a výzkumným pracovníkem vzniká důvěra, zájem a vstřícnost.
- Výzkumník je pozorný, reaguje na projevy dotazovaného i vnějšího okolí.

- Cílem rozhovoru je hlavně sběr dat, a proto výzkumník neposuzuje dotazovanou osobu, její postoje a názory. Udržuje si neutrální postoj. (Patton, 1990)

4.3 Operacionalizace dílčích cílů do zkoumatelné podoby

Pro výzkumné šetření byly stanoveny tři dílčí cíle, ze kterých vycházely tazatelské otázky. Výčet tazatelských otázek k danému dílčímu cíli zobrazují následující tabulky.

Tabulka 1 Tazatelské otázky k prvnímu dílčímu cíli

HVC: Zmapovat úroveň právního vědomí sociálních pracovníků	
Dílčí cíl	Tazatelské otázky
DC1: S jakými institucemi sociální pracovníci nejčastěji spolupracují?	
	TO21: Kam či komu posíláte nejčastěji Vaše návrhy, prosby, žádosti?
	TO22: S jakými institucemi nejčastěji spolupracujete? Jaká je jejich zpětná vazba?

Tabulka 2 Tazatelské otázky k druhému dílčímu cíli

HVC: Zmapovat úroveň právního vědomí sociálních pracovníků	
Dílčí cíl	Tazatelské otázky
DC2: Jaké jsou zdroje, zákony a metodiky, se kterými sociální pracovníci nejčastěji pracují a získávají z nich informace? Souhlasíte s danými tvrzeními?	
	TO10: Potýkáte se s nějakou překážkou při orientaci v právní problematice? (aplikace do praxe, změny právních norem, administrativní náročnost)
	TO11: Z jakého zdroje získáváte nejvíce

	informací o právu? (sbírka zákonů, kurzy, metodiky)
	TO14: Jakými právními normami se při provádění své praxe řídíte?
	TO16: Souhlasíte s tím, že právní normu musíte dodržovat, i když Vám připadá nesprávná, nespravedlivá, nemorální?
	TO17: Nacházela jste se někdy v situaci, kdy jste se musela rozhodnout, zda dodržíte nebo přijmete odpovědnost za své jednání a v zájmu klienta, právní normu porušíte? Pokud ano, v jakém případě a jak jste se rozhodla?

Tabulka 3 Tazatelské otázky k třetímu dílčímu cíli

HVC: Zmapovat úroveň právního vědomí sociálních pracovníků	
Dílčí cíl	Tazatelské otázky
DC3: Jaká je úroveň znalostí sociálních pracovníků vycházejících ze zákona?	
	TO8: Co si představíte pod pojmem „právo“ ?
	TO9: Co si představíte pod pojmem „právní vědomí“ ?
	TO12: Jak byste popsal(a) význam práva v sociální práci?
	TO13: Pro výkon povolání sociálního pracovníka je nutno splnit požadavky dle ustanovení § 110-111 zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách. O jaké požadavky se jedná?
	TO15: Za co jste při výkonu profese právně odpovědná?

	TO18: V jakých oblastech (cílovou skupinou) může ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, sociální pracovník pracovat?
	TO19: Jak byste popsal(a) povinnost mlčenlivosti a důvěrnosti?
	TO20: Jaká jsou práva a povinnosti sociálních pracovníků v souvislosti s právy a povinnostmi dětí?

4.4 Charakteristika zkoumaného souboru

V rámci výzkumného kvalitativního šetření byl použit rozhovor. Byla zvolena metoda záměrného výběhu sociálních pracovníků, jelikož podmínkou bylo působení v dětském domově v Královéhradeckém kraji.

Celkově bylo osloveno e-mailovou podobou 10 sociálních pracovníků působících v dětském domově. Oslovení sociální pracovníci pracovali v Královéhradeckém kraji, tato podmínka byla zvolena autorem výzkumu. Dopis, s prosbou o zapojení do šetření, obsahoval informace o autorovi výzkumného šetření, stručný popis obsahu celé práce, zvolenou metodu a kontakt na autora šetření. Po určité časové prodlevě byli sociální pracovníci následně osloveni telefonicky.

Rozhovor obsahoval otázky týkající se definovaného hlavního a dílčích cílů a pro větší charakteristiku výzkumného souboru byly kladeny otázky týkající se motivace k práci sociálního pracovníka v dětském domově, délkou praxe, předešlého zaměstnání, či počtu případů, které mají pracovníci na starosti. Dá se říct, že otázky lze rozdělit do 2 skupin, první tvoří otázky týkající se samotné praxe a konkrétního zařízení, ve které sociální pracovníci pracují, druhá skupina se týká již samotného práva a právního vědomí a zákona o sociálních službách.

Otázky v rozhovoru zaměřující se na osoby sociálního pracovníka a dětského domova, ve kterém pracuje, zněly následovně.

Tabulka 4 Tazatelské otázky týkající se výzkumného souboru

Tazatelské otázky
TO1: Kolik je Vám let?
TO2: Kde jste studoval(a) obor sociální práce?
TO3: Proč jste si vybral(a) obor sociální práce?
TO4: Jak dlouho pracujete v dětském domově jako sociální pracovník? Jak dlouhou máte praxi?
TO5: Proč jste si vybral(a) práci v dětském domově?
TO6: Má dětský domov, ve kterém pracujete, další sociální pracovníci?
TO7: Kolik případů máte na starosti?

4.5 Realizace a průběh výzkumného šetření

Samotná realizace výzkumného šetření započala v polovině prosince roku 2020 a to skladbou a zněním otázek. Souběžně s tím bylo nejdříve e-mailovou podobou osloveno celkem deset sociálních pracovníků. Úvodní e-mail obsahovat základní informace o diplomové práci, cíl, informace a kontakt na výzkumníka. Nakonec se povedlo uskutečnit 6 rozhovorů. Na popud sociálních pracovníků byly 2 rozhovory provedeny telefonicky a další 4 bohužel pomocí e-mailové korespondence, kdy pracovníkům byly otázky zaslány v dokumentu. Pořadí ani znění se nelišilo.

Je nutností zmínit, že výzkum i samotná tvorba celé práce je ovlivněna společenskou situací v České republice. Od roku 2019 je celý svět sužován pandemií nemoci Covid-19. Pandemie ovlivňuje život lidí na celém světě, jelikož přináší mnohá omezení, která jsou nařízena vládou dané země. Restrikce Vlády České republiky spojená s tímto výzkumem jsou například zákaz sdružování se, uzavření organizací, domovů, zákaz návštěv. A proto celá realizace výzkumného šetření musela být přesunuta do online prostředí. Výzkum musel být zprostředkován „na dálku“, což skýtá řadu omezení, tzn. nedostatek technického vybavení na straně výzkumníka či informanta, či technické problémy s připojením k internetové síti. Přicházelo v úvahu i zaslání otázek do e-mailové schránky sociálního pracovníka. Je téměř stoprocentní, že tímto metoda i celý výzkum utrpěl na kvalitě a některé informace mohou být zkreslené. Avšak oboustranně jsme se snažili, aby se rozhovor online, co nejvíce podobal osobnímu setkání.

V průběhu měsíce ledna a února, záleželo na časových možnostech pracovníků, byly dva rozhovory online případně telefonicky uskutečněny. Pokud byl rozhovor realizován telefonicky nebo online, respondent souhlasil s jeho nahráváním. Souběžně s nimi probíhala e-mailová korespondence s dalšími čtyřmi respondenty. Na všechny položené otázky respondenti odpověděli. V únoru a březnu byly též rozhovory analyzovány a porovnávány.

4.6 Analýza získaných dat

Analýza dat z rozhovoru je důležitou součástí výzkumné činnosti. Dává nám zpětnou vazbu o zkoumaném tématu, jak je vnímán, na jaké úrovni jsou znalosti informantů, co je překážkou v získávání dalších informací.

Hendl říká, že hlavním cílem analýzy dat z rozhovoru je porozumění významům, jejich obsahu a složitosti. Právě tyto skutečnosti kladou na výzkumníka vysoké nároky v rozlišení a porozumění těchto významů. Je dobré po každém rozhovoru analyzovat záznamy pouze od jednoho informanta a postupně přecházet k záznamům od dalších informantů a provádět celkové zobecnění problému.

Analýza je proces, který vyžaduje řadu po sobě jdoucích kroků:

- Přepis rozhovoru si několikrát výzkumník přečte a poznamenává si data, která informant poskytl.
- Dále výzkumník označuje názvy nebo témata, která v textu nachází.
- Vytvoří seznam témat, mezi kterými hledá vazby. Některá témata se shlukují a vytváří obecnější pohled na věc, jiná jsou naopak vedlejší či podřadná. Snahou je uspořádání tématu.
- Na základě předchozího kroku se snaží o vytvoření hierarchické struktury tématu.
- U každého tématu vyznačí příklady a klíčová slova. Je vhodné též kódovat místa s určitým indikátorem. Informant může totiž chápat problematiku odlišně než výzkumník. Obecnější pohled na věc může též souviset s názorem, stylem myšlení a vyjadřování informanta.

Hendl upozorňuje, že takto daná struktura nejlépe funguje při zpracování pěti až šesti, kdy se v možnostech výzkumníka zachovat si přehled o obsahu všech rozhovorů. (Hendl, 1999, s.170–172)

4.7 Etická rizika výzkumu

Výzkumy zpracovávající lidské postoje a zkušenosti přináší řadu etických rizik. Etické riziko na straně informanta může spočívat v neochotě spolupracovat, v časovém vytížení či nepochopení otázkám. Možnou příčinou může být dále fakt, že položené otázky reagují na jejich vlastní činnost a zaměstnání, snaží se zjistit postupy jejich práce a vlastní znalosti a zkušenosti. Ke zmírnění těchto skutečností byli již na začátku sociální pracovníci upozorněni, že rozhovor je anonymní. Na začátku rozhovoru a samotné komunikace, byli pracovníci seznámeni s tím, že jejich odpovědi budou nahrávány a využity pouze k tvorbě diplomové práce a slouží pouze výzkumníkovi. Jejich zveřejnění bude pouze se souhlasem sociálního pracovníka.

Dále je nutností zmínit, že výzkum i samotná tvorba celé práce je ovlivněna sociální situací v České republice. Od roku 2019 je celý svět sužován pandemií nemoci Covid-19. Pandemie ovlivňuje život lidí na celém světě, jelikož přináší mnohá omezení, která jsou nařízena vládou dané země. Restrikce Vlády České republiky spojená s tímto výzkumem jsou například zákaz sdružování se, uzavření organizací, domovů, zákaz návštěv. A proto celá realizace výzkumného šetření musela být přesunuta do online prostředí. Výzkum musel být zprostředkován „na dálku“, což skýtá řadu omezení, tzn. nedostatek technického vybavení na straně výzkumníka či informanta, či technické problémy s připojením k internetové síti. Přicházelo v úvahu i zaslání otázek do e-mailové schránky sociálního pracovníka.

5 Popis a interpretace dosažených výsledků výzkumného šetření

Pátá kapitola diplomové práce se zabývá a shrnuje výsledky o získaných datech z provedených rozhovorů. Hlavním výzkumným cílem práce je zmapovat úroveň právního vědomí sociálních pracovníků. Sociální pracovníci, se kterými byly provedeny rozhovory, působí na pozici sociálního pracovníka v dětském domově. Celkově bylo osloveno 10 sociálních pracovníků z dětského domova v Královéhradeckém kraji.

Díky současné společenské situaci, časové a pracovní vytíženosti se nakonec povedlo uskutečnit 6 rozhovorů. Na popud sociálních pracovníků byly 2 rozhovory provedeny po telefonickém hovoru a další 4 bohužel pomocí e-mailové korespondence, kdy pracovníkům byly otázky zaslány v dokumentu. Díky tomu, že všechny rozhovory nebyly provedeny při osobním kontaktu či alespoň online, mohou být výsledky určitých stylem zkresleny. Pořadí ani složení otázek se nelišilo.

Získaná data jsou popisována v návaznosti na tři předem definované dílčí cíle. Prvním dílčím cílem bylo zjistit, s jakými institucemi sociální pracovníci nejčastěji spolupracují. Druhým dílčím cílem bylo zmapovat zdroje informací, které při své práci sociální pracovníci potřebují. Posledním dílčím cílem bylo zjistit, jaká je úroveň znalostí vycházejících ze zákona. První dílčí cíl obsahoval celkem dvě otázky, k druhému dílčímu cíli bylo určeno pět otázek a k třetímu dílčímu cíli bylo přiřazeno osm otázek. Zbývajících sedm otázek se týkalo charakteristiky zkoumaného souboru, jejich motivace či obecných informací o početnosti sociálních pracovníků v zařízení.

Tento typ otázek v rámci výzkumu není tak potřebný, avšak otázky byly použity pro účel navození kontaktu a vtažení do problému. Tedy výzkumného šetření se zúčastnilo šest sociálních pracovníků ve věku od 33 do 55 let s délkou praxe v dětském domově od 2,5 let do 10 let. Objevily se sociální pracovnice, které jsou v praxi sociální práce již delší dobu než deset let, v předešlém zaměstnání pracovaly jako kontaktní pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jako osobní asistentky či v neziskových organizacích.

Motivací k práci v dětském domově pracovníce uvádějí pomoc dětem, které pochází z nefungující rodiny, časovou vyčíženost v předešlém zaměstnání, stálou pracovní dobu, rodinné povinnosti či jedna dotázaná uvádí: „...*potřebu spasit svět, avšak realita je někdy krutá...*“

Otázky zaměřující se na místo a motivaci pracovníce ke studiu sociální práce, byly zařazeny spíše ze zvědavosti výzkumníka. Obory týkající se sociální práce pracovníce studovaly například v Brně, Pardubicích, Českých Budějovicích a Hradci Králové. Důvodem byly například pohloubení znalostí v rámci předešlého studia či brigád a touha pomoci lidem z ohrožených skupin či touha práce s dětmi.

Abychom se vrátili do tématu sociální práce v dětském domově, zajímalo mě, kolik dalších sociálních pracovníců (kolegyň) pracuje v dětské domově a kolik případů mají pracovníce na starosti. V dětském domově pracují maximálně dvě sociální pracovníce, s tím že dle aktuální kapacity a náročnosti jednotlivých případů mají rozděleny klienty. Pro příklad uvádím situaci, kdy maximální kapacita zařízení je čtyřicet osm klientů, aktuální vyčíženost je čtyřicet klientů. V dětském domově pracují dvě sociální pracovníce, jedna má na starosti dvacet čtyři klientů, druhá šestnáct klientů.

5.1 První dílčí cíl

Otázky prvního dílčího cíle jsou označeny čísly dvacet jedna a dvacet dva. Zkoumaly, s jakými institucemi sociální pracovníci nejčastěji spolupracují. Někteří pracovníci více svoji odpověď rozvedli, někteří se snažili pouze o výčet institucí. V odpovědích se společně objevovali státní zástupci, neziskové organizace, úřady práce, orgány sociálně právní ochrany dětí.

Respondent číslo dva shrnul výčet nejobsáhleji, uvedl úřad práce, rodiče, orgán sociálně právní ochrany dětí, policii, neziskové organizace, lékaři a učitele. Další respondent, k již uvedenému výčtu přidává diagnostický ústav. Jeden respondent na otázku odpověděl pouze jednoslovně, a to úřady. Bohužel již odpověď nebyla konkrétněji rozvedena, slovo úřady je velice široký pojem. Celkově se sociální pracovníci při spolupráci potýkají s byrokratickým systémem, který vede k dlouhým časovým prodlevám a k urgenci ze strany sociálních pracovníků. Jedna respondentka

uvádí, že kdyby neznala kolegyně z předešlého zaměstnání, na které se může obrátit, docházelo by k ještě delším časovým prodlevám.

Ve výsledku můžeme tyto dvě otázky považovat za úspěšně zodpovězené. Díky šesti respondentům jsme obdrželi široký rámec institucí, se kterými sociální pracovníci ve své praxi v dětských domovech přicházejí do styku. Všechny uvedené instituce přímo či nepřímo souvisí s prací sociálního pracovníka v dětském domově.

Tabulka 5 Seznam odpovědí na otázky týkající se spolupracujících institucí se sociálními pracovníky

Respondent 1	OSPOD, Úřad práce
Respondent 2	Úřad práce, rodiče, orgán sociálně právní ochrany dětí, policie, neziskové organizace, lékaři, učitelé, policie
Respondent 3	OSPOD, diagnostický ústav
Respondent 4	Orgán sociálně právní ochrany dětí, neziskové organizace, diagnostický ústav
Respondent 5	Úřad práce, OSPOD, rodiče, diagnostický ústav, státní zástupce, Policie ČR, zdravotnická zařízení
Respondent 6	OSPOD, rodiče, Úřad práce, státní zástupci

5.2 Druhý dílčí cíl

Otázek popisujících druhý dílčí cíl obsahoval více otázek než u prvního dílčího cíle, konkrétně se jednalo o pět otázek. Otázky byly položeny tak, aby zjistily, jaké jsou nejčastější zdroje informací, se kterými sociální pracovníci při své praxi nejvíce pracují.

Na otázku, kde sociální pracovníci získávají informace o právní problematice, se jednoznačně shodli na vzdělávacích kurzech. Právě dostupnost vzdělávacích kurzů a seminářů, podněcuje pracovníky také k prohlubování kontaktů mezi dalšími sociálními pracovníky, mohou si sdělovat své názory, tipy a rady. Tím, že zaměstnavatel sociálním pracovníkům zprostředkovává kurz, splňuje tím i zákonnou podmínku dalšího vzdělávání sociálních pracovníků. Nezbytným zdrojem jsou zákony, nejčastěji zmiňují zákon o výkonu ústavní a ochranné výchovy a zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

Jako překážku, která brání při orientaci v právní problematice, sociální pracovníci uvádějí složitost právních norem, řekla bych spíše obecný popis. Dále se objevovaly překážky novelizace, nejednotný výklad, zdlouhavý proces, časté úpravy právních norem a jejich vysoký počet. Respondent číslo dvě uvádí, že nejčastěji využívá paragrafy dvacet sedm, dvacet osm a dvacet devět zákona o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních. Zmíněné paragrafy se zabývají úhradou péče, kapesným a osobními dary.

Další dvě otázky se týkaly praxe ve spojitosti s právem. Zajímalo mě, zda se sociální pracovníci dostali do situace, kdy se museli rozhodnout, zda dodrží nebo přijmou odpovědnost za své jednání a v zájmu klienta, právní normu poruší. Všech šest pracovníků jednoznačně uvedlo, že nikdy vědomě nemuseli právní normu porušit a vždy se snaží jednat v souladu s právní normou.

Dále mě zajímal názor sociálního pracovníka na to, zda je nezbytné dodržovat právní normu za každé situace, i když pracovníkovi připadá nesprávná, nespravedlivá a nemorální a klientovi může spíše ublížit. Též všech šest dotazovaných sociálních pracovníků uvedlo, že se snaží jednat vždy v souladu s právní normou. Svůj názor si mohou pouze myslet, ale musí udržovat na druhou stranu odstup.

Respondent číslo 5 uvádí příklad, kdy by zákon měl být definován přísněji, než v současné době je. Jedná se o situaci, kdy je dítěti nařízena ústavní výchova, avšak rodiče nejsou zbaveni či alespoň omezeni rodičovské odpovědnosti. To znamená, že musí sociální pracovníci informovat prvně rodiče, i když jsou na ulici, nezdržují se v místě trvalého bydliště, jsou výkonu ve trestu, nebo nikdo neví, kde bydlí. Právě díky nereagování na výzvy ze strany rodičů, dochází k dlouhé časové prodlevě, která pouze a jenom ztěžuje práci sociálním pracovníkům.

5.3 Třetí dílčí cíl

Poslední dílčí cíl se zaměřoval na úroveň znalostí vyplývající ze zákona a zároveň cílem bylo více představit pojmy, které jsou hlavními body tématu práce, tzn. právo a právní vědomí.

První otázky tedy zněly, co si sociální pracovník představuje pod pojmy právo a právní vědomí. Popravdě jsem myslela, že bude k dispozici větší počet asociací. Respondenti odpovídali jednoslovně či ve slovních spojeních. Pod pojmem právo si sociální pracovníci představují: zákony, právní normy, řád, soudržnost, spravedlnost, vymahatelnost, soudní řízení. Respondent číslo dvě popisuje pojem právo z pohledu klientů. Klienti tento pojem bezmyšlenkovitě často využívají ve spojitosti nároků na vše, bez ohledu na potřeby ostatních lidí.

Pod pojmem právní vědomí si dotazovaní sociální pracovníci představí jako schopnost informace o právu využít v praxi, znalost práva. Zejména se jedná o zákony, které v praxi nejčastěji využívají. Dále vidí respondenti spojitost mezi využitím a aplikací v praxi, ale berou v potaz i schopnost si informace vyhledat a aktivně se o věci zajímat a vytvářet si na ně vlastní názor. Jedná se o komplexní pohled na věc. Dále respondenti přidávají ke znalosti práva vyhledávání informací z věrohodných zdrojů, například internetové stránky ministerstev, vyhlášky, veřejnoprávní televizní stanice a odborné časopisy.

Další otázka se týkala vnímání významu práva v sociální práci a pozitivního vlivu sociální práce a práva pro celou společnost. Sociální pracovníci vnímají potřebnost práva v oblastech sociální práce. Hledají v něm určité zastání a potvrzení navrhovaných kroků, občas však dochází k situacím, kdy je definovaná právní norma v rozporu s principy sociální práce. Dle sociálních pracovníků si musí obor sociální práce neustále hledat a držet adekvátní pozici mezi obory. Ale cílem by měla být realizace kroků, které by měli vést ke zlepšení kvality života lidí a skupin.

Dalším cílem je prosazování sociální spravedlnosti. Všichni od malých dětí po lidi v produktivním věku až po seniory musí mít podobné, stejné a kvalitní životní podmínky. Sociální pracovníci apelují též na celou společnost ve smyslu společenské soudržnosti, protože nikdo nikdy nevíme, kdy budeme potřebovat my, podat pomocnou ruku.

Zbývající otázky se zaměřovaly na informace ze zákona o sociálních službách. Jako první budu uvádět otázku týkající se požadavků pro výkon povolání sociálního pracovníka dle § 110-111 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tedy o jaké požadavky se jedná? Žádný z dotazovaných mi nebyl schopen vyjmenovat všechny požadavky. Vždy se ale shodli na odborných znalostech a zdravotní způsobilosti.

Další otázka se zabývala popisem činností, za které jsou sociální pracovníci při výkonu profese právně odpovědní. Práce je rozmanitá a odpovědi bych shrnula do slov komunikace s pracovníky OSPOD, příprava žádostí, finance dětí, výživné, komunikace a korespondence s rodiči. Sociální pracovnice uvádějí, že vše musí mít podloženo spisy, žádostmi, razítky a podpisy například od ředitele dětského domova.

Cílovou skupinou, se kterou sociální pracovníci nejen z dětského domova mohou dle zákona pracovat, je rozmanitá. Jeden z respondentů uvádí, že se jedná o všechny věkové kategorie, od dětí po seniory. Další dotazovaný přidává, že se sociální práce využívá všude tam, kde je potřeba sociální pomoc.

Popsat skutečnost povinnosti mlčenlivosti a důvěrnosti zvládli všichni dotazovaní. Bez problému uvedli, že se jedná o povinnost sociálního pracovníka zachovat mlčenlivost u všech klientů, kterým je poskytována sociální služba i po ukončení spolupráce, pokud k tomu nedá klient souhlas. Další respondent dodává, že kdyby sociální pracovník porušil povinnost mlčenlivosti a sděloval osobní údaje bez souhlasu klienta, vystavuje se riziku trestního stíhání.

Závěrečná otázka třetího dílčího cíle se zajímala o výčet práv a povinností sociálních pracovníků v souvislosti s právy a povinnostmi dětí. Cílem práce sociálního pracovníka je zajištění kvalitní péče pro život dítěte v dětském domově. Dále respondent uvádí společnou spolupráci s vychovateli a dalším personálem. Cílem je též nahrazování rodiny a příprava dítěte do života po opuštění dětského domova. Nezbytností je zabývat se každým klientem individuálně a komplexně, vnímat jeho potřeby, zdravotní stav, školní prospěch, chování v kolektivu i s autoritou, brát v potaz i jeho rodinnou anamnézu a vztah k rodinným příslušníkům.

Dotazování dále uvádí, že dítě je se svými právy a povinnostmi seznámeno, v co nejkratší době po nástupu do zařízení, a je vyžadováno jejich dodržování. Děti si moc dobře pamatují, na co mají nárok a často si svoje práva nárokují.

Všichni sociální pracovníci ve mě vzbudili dojem, že najít kompromis mezi právy a povinnostmi dětí, se snaží v co největší možné míře.

Diskuse a závěr

Práce s názvem Právní vědomí sociálních pracovníků se snaží charakterizovat spojení práva a oboru sociální práce. Respektive se snaží zmapovat úroveň právního vědomí u sociálních pracovníků v dětských domovech. Znalost a schopnost aplikace práva do praxe je neodmyslitelnou a nezbytnou schopností každého sociálního pracovníka bez ohledu na instituci či cílovou skupinu, se kterou profesí provádí.

Byla zvolena kvalitativní metoda výzkumného šetření, jelikož cílová skupina, se kterou bylo šetření prováděno, byla již dříve specifikována, a proto zde byla možnost na individuální kontakt a detailnější získání informací. Rozhovory se sociálními pracovníky nemohly být díky aktuální situaci v zemi s pandemií nemoci Covid-19 realizovány osobně, díky restrikcím v zemi. Po domluvě s pracovníky se rozhovory uskutečnily online, telefonicky či po e-mailové korespondenci. E-mailová korespondence je určitou kaňkou při získávání informací, jelikož si sociální pracovníci mohli informace vycházející ze zákona vyhledat, a proto odpovědi nemusí být relevantní. Na druhou stranu otázky se týkaly jejich každodenní práce, činností a rutin, takže rozdíly nebudou tak markantní.

Dále se závěr práce zabývá shrnutím a zhodnocením třech dílčích cílů, stanovených před samotnou realizací šetření, které vychází z definování cíle hlavního.

Prvním cílem bylo zmapovat síť institucí, se kterými sociální pracovníci (celý dětský domov) spolupracuje. Ukázalo se, že vyjmenovaná síť je bohatá až nadprůměrná. Potvrzuje se nezbytnost multidisciplinárního přístupu k situaci klienta a můžeme též zhodnotit, že se též v praxi tak děje. V dalších ohledu je nutné zmínit, že jistou míru zlepšení vidí sociální pracovníci v zrychlení celého procesu vyřizování, v administrativní náročnosti. Pozitivně hodnotí přístup samotného pracovníka k případu klienta a v nasazení, avšak nařízení, která jsou daná vyhláškou nejsou schopni obejít.

Snahou druhého dílčího cíle bylo zjistit, jaké jsou nejčastější zdroje informací, se kterými sociální pracovníci při své praxi nejvíce pracují. Pracovníci se jednoznačně shodli na vzdělávacích kurzech a sbírce zákonů. Nicméně se musíme zmínit, že pracovníci se dobře orientují v právní problematice týkající se jejich praxe. V návaznosti na tuto otázku pracovníci uvedli, že největší překážkou, která jim

pomyslně brání ve větší orientaci v právní problematice je velké množství právních norem, ale především časová nestálost právních norem. Respektive časté úpravy, změny a neplatnost právních norem v krátkém časovém rozmezí. Dále jako překážku v orientaci lze brát i relativně obecné definování právní normy. Někomu se mohou zdát nesrozumitelné, složité, každá osoba si může daný předpis vyložit jinak. Právě tento případ jim tedy brání v aplikování na konkrétní případ. Pozitivně sociální pracovníci, ale hodnotí spolupráci sociálních pracovníků na pracovišti (pokud dětský domov má více sociálních pracovníků), většinou spolu sdílí problémy, ptají se na názor.

Zaměření se na úroveň znalostí vyplývající ze zákona, a zároveň na stěžejní pojmy tématu práce, bylo cílem třetího dílčího cíle. Otázky typu, co si sociální pracovníci vybaví pod pojmy právo a právní vědomí byly položeny v závislosti na asociace. Pod pojmem právo si sociální pracovníci představují: zákony, právní normy, řád, soudržnost, spravedlnost, vymahatelnost, soudní řízení. Pod pojmem právní vědomí si dotazovaní sociální pracovníci představí schopnost informace o právu využít v praxi a znalost práva. Pozitivně lze hodnotit skutečnost, kdy právní vědomí evokuje pracovníkovi znalost práva, a s tím spojenou schopnost si vyhledávat nové informace, pohledy a názory odborníků na danou věc. Získávání informací z věrohodných zdrojů je jedním z předpokladů vyhýbání se dezinformacím. Je dobré, že pracovníci zmínili jako zdroj internetové stránky ministerstev, odborné časopisy a samozřejmě zákony.

Sociální pracovníci též pozitivně vnímají význam sociální práce celoplošně, vnímají potřebu pomoci všem cílovým skupinám.

Dále byly zjišťovány znalosti informací vycházejících ze zákona o sociálních službách. První se tedy týkala požadavků na osobu sociálního pracovníka, jaká kritéria musí splňovat. Žádný z dotazovaných nebyl schopen vyjmenovat všechny požadavky, jako způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní a odbornou způsobilost. Vždy se ale shodli na odborných znalostech a zdravotní způsobilosti.

Rozmanitost pracovních činností pracovníků, za které jsou osoby právně odpovědné shrnují slova: komunikace s pracovníky OSPOD, příprava žádostí, finance dětí, výživné, komunikace a korespondence s rodiči. Sociální pracovníce uvádějí, že vše musí mít podloženo spisy, žádostmi, razítky a podpisy například od ředitele dětského domova.

Popsat skutečnost povinnosti mlčenlivosti a důvěrnosti zvládli všichni dotazovaní. Bez problému uvedli, že se jedná o povinnost sociálního pracovníka zachovat mlčenlivost u všech klientů, kterým je poskytována sociální služba i po ukončení spolupráce, pokud k tomu nedá klient souhlas. Kdyby sociální pracovník porušil povinnost mlčenlivosti a sděloval osobní údaje bez souhlasu klienta, vystavuje se riziku trestního stíhání.

Výčet práv a povinností sociálních pracovníků v souvislosti s právy a povinnostmi dětí, též nebyl u sociálních pracovníků problémem, avšak některé povinnosti bych přisuzovala již vychovateli, osobě, která přichází do přímého kontaktu s klientem častěji, přesněji dennodenně. Cílem práce sociálního pracovníka je zajištění kvalitní péče pro život dítěte v dětském domově, společnou spolupráci s vychovateli a dalším personálem. Cílem je též nahrazování rodiny a příprava dítěte do života po opuštění dětského domova. Nezbytností je zabývat se každým klientem individuálně a komplexně, vnímat jeho potřeby, zdravotní stav, školní prospěch, chování v kolektivu i s autoritou, brát v potaz i jeho rodinnou anamnézu a vztah k rodinným příslušníkům. Pracovníci též upozorňují, že dítě je se svými právy a povinnostmi seznámeno v co nejkratší době po nástupu do zařízení a je vyžadováno jejich dodržování.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit úroveň právního vědomí sociálních pracovníků v dětských domovech. Celkově lze říct, že úroveň právního vědomí sociálních pracovníků v dětských domovech je dobrá, avšak je zde prostor na zlepšení. Jistým hnacím motorem by mohlo být upozorňování na potřebnost práva v sociální práci, vzdělávání sociálních pracovníků či vznik odborné právní metodiky s konkrétními případy pro sociální pracovníky.

Relativně úzkým vymezením cílové skupiny, se kterou byly rozhovory prováděny, nabízí možnosti dalším odborným výzkumům a studiím na dané téma. Mohou být zvoleny kvantitativní metody výzkumného šetření, výzkum prováděn na širší baterii respondentů, v delším časovém rozmezí. Propojení práva a sociální práce by nemělo upadnout v zapomnění, naopak by se na problematiku mělo upozorňovat a motivovat ke zlepšení. Může se zdát, že navrhovaná řešení se mohou zdát nereálná, ale iniciace ke změně rozhodně nereálná není.

Seznam obrázků

Obrázek 1: Descedenční teorie právního řádu. *Základy společenských věd* [online]. 2011, 15.4.2011 [cit. 2021-03-30]. Dostupné z: <http://zsv-maturita.blogspot.com/2011/05/14-descedencni-teorie-pravniho-radu.html>

Seznam tabulek

Tabulka 1 Tazatelské otázky k prvnímu dílčímu cíli

Tabulka 2 Tazatelské otázky k druhému dílčímu cíli

Tabulka 3 Tazatelské otázky k třetímu dílčímu cíli

Tabulka 4 Tazatelské otázky týkající se výzkumného souboru

Tabulka 5 Seznam odpovědí na otázky týkající se spolupracujících institucí se sociálními pracovníky

Zdroje

Analýza přístupu veřejnosti k regulaci v České republice. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. Praha, 2007, 01/2008 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/analyza-pristupu-verejnosti-k-regulaci-v-ceske-republice.aspx>

BUREŠOVÁ, Pavla, POLÁCHOVÁ VAŠŤATKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ, ed. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-013-4.

CEPL, Vojtěch. *Prameny práva - principy nebo zájmy?*. Praha: Občanský institut, 1999, 11 s. Bulletin OI. ISBN 80-86228-89-4.

Etický kodex sociálního pracovníka České republiky. Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky [online]. Tábor: Iresoft, 2011 [cit. 2020-12-01]. Dostupné z: https://www.apsscr.cz/ckfinder/userfiles/files/Etick%C3%BD%20kodex_Profesn%C3%AD%20svaz_verII.pdf

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JÚVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-652-1.

GRADKOVÁ, Vanda. *Právo pro sociální pracovníky* [online]. 2013 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/4580313-Pravo-pro-socialni-pracovniky.html>

HAPL, Martin. Právní odpovědnost [online]. Brno, 2015, 30.11.2015 [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1422/podzim2015/BEP101Zk/um/2015_11_30_Pravni_nauka_I_-_Pravni_odpovednost.pdf

Harm reduction: Glosář pojmů. *Drogy-info* [online]. Úřad vlády České republiky: Filia Nova, 2015 [cit. 2021-01-18]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=108>

HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-246-0030-7.

HENDRYCH, Dušan. *Právnícký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

HLOUCH, Lukáš. Právní normy: Pojem, prvky, struktura, působnost. *Masarykova univerzita* [online]. Brno, 2015, 2015 [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1422/podzim2015/BZ101Zk/um/P_II._Bc_-_Pravni_normy.pdf

JANEBOVÁ, Radka. Dilemata mezi právem a etikou aneb právo nezavazuje odpovědnosti, In: KAPPL, Miroslav, Martin SMUTEK a Zuzana TRUHLÁŘOVÁ. *Etika sociální práce: sborník z konference VI. Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 16. až 17. října 2009*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 488 s. Texty k sociální práci. ISBN 978-80-7435-037-5.

KEČKÉŠOVÁ, Marta. Aplikácia práva sociálnym pracovníkom v oblasti sociálnoprávnej ochrany, In: JANEBOVÁ, Radka, ed. *Spolupráce v sociální práci: Cooperation in social work : sborník z konference IX. Hradecké dny sociální práce : Hradec Králové, 21. až 22. září 2012*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-259-1.

KEČKÉŠOVÁ, Marta. Význam práva pre prax sociálneho pracovníka, In: : JANEBOVÁ, Radka, ed. *Spolupráce v sociální práci: Cooperation in social work : sborník z konference IX. Hradecké dny sociální práce : Hradec Králové, 21. až 22. září 2012*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-259-1.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C.H. Beck, 1995. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1.

KOZEL, Roman, Lenka MYNÁŘOVÁ a Hana SVOBODOVÁ. *Moderní metody a techniky marketingového výzkumu*. Praha: Grada, 2011. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3527-6.

KRÁLOVÁ, Jarmila a Eva RÁŽOVÁ. *Sociální služby a příspěvek na péči: komentář, právní předpisy ...* Olomouc: ANAG, c2007-. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-748-5.

KRUPOVÁ, Tereza. Právní vědomí – několik poznámek. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2015, roč. 23, č. 4, s. 365-374. ISSN 1210-9126.

KVĚTENSKÁ, Daniela. Sociální práce, trestní právo a justice, In: JANEBOVÁ, Radka, ed. *Spolupráce v sociální práci: Cooperation in social work : sborník z konference IX. Hradecké dny sociální práce : Hradec Králové, 21. až 22. září 2012*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-259-1.

Legislativní záměr-věcný záměr zákona: Výkladový slovník. *Legislativní helpdesk* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2021 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://help.odok.cz/vykladovy-slovník/>

/wiki/V%C3%BDkladov%C3%BD%20slovn%C3%ADk/Legislativn%C3%AD%20z%C3%A1m%C4%9Br+-
+v%C4%9Bcn%C3%BD%20z%C3%A1m%C4%9Br+z%C3%A1kona

LICHOVNÍK, Tomáš. Neznalost zákona neomlouvá. Opravdu? *Právní prostor* [online]. Praha: ATLAS CONSULTING spol., 2021, 7.5.2014 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/neznalost-zakona-neomlouvava-opravdu>

Listina základních práv a svobod. *Vláda České republiky* [online]. Praha [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/vladni-dokumenty/lzps_1.pdf

MACH, Jan. Předpoklady vzniku a druhy právní odpovědnosti ve zdravotnictví. *Kursy.cz* [online]. Praha: Verlag Dashofer, 2021, 20.9.2005 [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: <https://www.kursy.cz/33/predpoklady-vzniku-a-druhy-pravni-odpovednosti-ve-zdravotnictvi-uniqueidgOkE4NvrWuNcUZgmVdhWxEc-z8jVySR3pLpGVMylprA/>

MATOUŠEK, Oldřich. Slovník sociální práce. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

MICHALOVÁ, Magda. Dítě v dětském domově nebo ve výchovném ústavu. *Město Kladno* [online]. Kladno: Webhouse, 2017, 28.6.2017 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://mestokladno.cz/dite-v-detskem-domove-nebo-ve-vychovnem-ustavu/d-1463020>

MITLÖHNER, Miroslav. Právo v pedagogickém prostředí. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. Právo ve školství. ISBN 978-80-7041-071-4.

MITLÖHNER, Miroslav. Vybrané právní problémy v učitelské praxi: právní disciplíny pro studenty sociální práce a sociální politiky. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-546-0.

MITLÖHNER, Miroslav. Význam právního vědomí pro praxi sociálního pracovníka, In: TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana a Katarína LEVICKÁ, ed. *Od teorie k praxi, od praxe k teorii: From theory to practice, from practice to theory : sborník z konference VIII. Hradecké dny sociální práce : Hradec Králové, 7. až 8. října 2011*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-138-9.

PATTON, M.Q.: Qualitative evaluation and research methods. Newbury Park and London, Sage 1990.

PODGÓRECKI, Adam (ed.). Knowledge and Opinion about Law. London: Martin Robertson, 1973

Právní povinnost. *Encyklopedie o právu* [online]. 2006 [cit. 2021-01-12]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/Pr%C3%A1vn%C3%AD_povinnost

PRESTON-SHOOT, Michael, Gwyneth ROBERTS a Stuart VERNON. Values in social work law: strained relations or sustaining relationships? *Journal of Social Welfare and Family Law* [online]. 2010, **23**(1), 1-22 [cit. 2021-04-01]. ISSN 0964-9069. Dostupné z: doi:10.1080/01418030122616

Sdělení č. 104/1991 Sb., sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte. *Zákony pro lidi*. [online] 2021, [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

TOKÁROVÁ a kol. *Sociálna práca*. Prešov, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity AKCENT PRINT- Pavol Šidelský, 2007

TRUHLÁŘOVÁ, Zuzana, *Od teorie k praxi od praxe k teorii: sborník z konference VIII. Hradecké dny sociální práce: Hradec Králové, 7. až 8. října 2011*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. ISBN 978-80-7435-138-9.

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., V Sociologickém nakl. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005, 128 s. Studijní texty. ISBN 80-86429-36-9.

Úmluva o právech dítěte. *Naše práva: Hledáme rodiče o.p.s.* [online]. Praha [cit. 2021-01-30]. Dostupné z: <http://www.naseprava.cz/umluva-o-pravech-ditete/>

Usnesení č. 2/1993 Sb.: Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. *Zákony pro lidi* [online]. 2021 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících. *Sociální revue* [online]. Praha: WordPress, 2016 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/vecny-zamer-zakona-o-socialnich-pracovnicich>

Věcný záměr zákona. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2015 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/vecny-zamer-zakona>

VEČEŘA, Miloš a Martina URBANOVÁ. *Sociologie práva*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-321-6.

VEČEŘA, Miloš. *Základy teorie práva: multimediální učební text*. 2., nezměn. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4683-2.

VOCILKA, Miroslav. *Dětské domovy v České republice I: (Teoretická východiska)*. Praha: Česko., 1999.

Vyjádření Společnosti sociálních pracovníků ČR v přípravách věcného záměru profesního zákona. *Společnost sociálních pracovníků ČR* [online]. Praha, 2016 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z:

http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/vyj%C3%A1d%C5%99en%C3%AD_sp_%C4%8Cr_k_p%C5%99%C3%ADprav%C3%A1m_v%C4%9Bcn%C3%A9ho_z%C3%A1m%C4%9Bru_profesn%C3%ADho_z%C3%A1kona1.pdf

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. *Zákony pro lidi* [online]. 2021 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. *Zákony pro lidi*. [online] 2020, [cit. 2020-10-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Zákony pro lidi*. [online] 2020, [cit. 2020-01-13]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.

Zákon č. 40/2009 Sb.: Zákon trestní zákoník. *Zákony pro lidi* [online]. 2021 [cit. 2021-04-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Seznam příloh

Příloha A Vzor otázek použitých při výzkumném šetření

Příloha B Přepis vybraného rozhovoru

Příloha A

1. Kolik je Vám let?
2. Kde jste studovala obor sociální práce?
3. Proč jste si vybrala obor sociální práce?
4. Jak dlouho pracujete v dětském domově jako sociální pracovník? Jak dlouhou máte praxi?
5. Proč jste si vybrala práci v dětském domově?
6. Má dětský domov, ve kterém pracujete, další sociální pracovníci?
7. Kolik případů máte na starosti?
8. Co si představíte pod pojmem „právo“?
9. Co si představíte pod pojmem „právní vědomí“?
10. Potýkáte se s nějakou překážkou při orientaci v právní problematice? (aplikace do praxe, změny právních norem, administrativní náročnost)
11. Z jakého zdroje získáváte nejvíce informací o právu? (sbírka zákonů, kurzy, metodiky)
12. Jak byste popsal (a) význam práva v sociální práci?
13. Pro výkon povolání sociálního pracovníka je nutno splnit požadavky dle ustanovení § 110-111 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. O jaké požadavky se jedná?
14. Jakými právními normami se při provádění své praxe řídíte?
15. Za co jste při výkonu své profese právně odpovědná?
16. Souhlasíte s tím, že právní normu musíte dodržovat, i když Vám připadá nesprávná, nespravedlivá, nemorální?
17. Nacházela jste se někdy v situaci, kdy jste se musela rozhodnout, zda dodržíte nebo přijmete odpovědnost za své jednání a v zájmu klienta, právní normu porušíte? Pokud ano, v jakém případě a jak jste se rozhodla?
18. V jakých oblastech (cílovou skupinou) může dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, sociální pracovník pracovat?
19. Jak byste popsal(a) povinnost mlčenlivosti a důvěrnosti?
20. Jaká jsou práva a povinnosti sociálních pracovníků v souvislosti s právy a povinnostmi dětí?

21. Kam či komu posíláte nejčastěji Vaše návrhy, prosby, žádosti?

22. S jakými institucemi nejčastěji spolupracujete? Jaká je zpětná vazba?

Příloha B

Přepis rozhovoru tazatele (dále jen „T“) s respondentem č. 2 (dále jen „R2“).

T: Dobrý den, nejdříve bych Vám chtěla poděkovat za poskytnutí rozhovoru do mé diplomové práce a dále se souhlasem nahrávání. Odpovědi využiji pouze k tvorbě práce.

R2: Není za co. S nahráváním souhlasím.

T: Můžeme tedy začít. První otázka je, kolik je Vám let?

R2: Je mi čtyřicet dva let.

T: Dále bych se chtěla zeptat, kde jste studovala obor sociální práce?

R2: Studovala jsem před lety na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, na fakultě zdravotně sociální. Obor Psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby.

T: Co Vás vedlo ke studiu právě toho oboru?

R2: Obor jsem si vybrala proto, že byla sociální část propojená i s psychologii a pracovala jsem v Centru pro zdravotně postižené Jihočeského kraje, a tam se mi hodil.

T: Takže se v praxi sociální práce pohybujete již dlouho.

R2: Ano, baví mě se starat o ostatní lidi a zároveň si myslím, že by se lidem měli představovat i lidi s postižením. Jde přece o úplně normální lidi.

T: Naprosto s Vámi souhlasím. V této chvíli bych se chtěla věnovat již Vašemu nynějšího zaměstnání v dětském domově. A proto se ptám, jak dlouho pracujete v dětském domově jako sociální pracovník?

R2: V našem dětském domově pracuji teprve dva a půl roku. Jinak sociální oblasti se věnuji odhadem 20 let.

T: Opravdu? Za takto dlouhou dobu Vám patří opravdový dík. Většinou jsem se setkala s lidmi, kteří často mění obory. Ale zpět k dětskému domovu, co Vás vedlo k práci v dětském domově?

R2: I přes moje předchozí zkušenosti jsem si myslela, že „spasím svět“, ale realita je trochu jiná a někdy i tvrdá. Ale vždy mě potěší, když dokážeme připravit dítě do budoucího života. Pracujeme zde jako jeden velký tým, a za to jsem nesmírně vděčná.

T: Pracujete i s další kolegyní sociální pracovnící?

R2: Ne, jako sociální pracovnice jsem tu sama.

T: Dobře, a tedy kolik případů, asi lépe řečeno spisů dětí máte na starosti?

R2: Je to různé, vždy závisí na aktuálním počtu klientů. Ale maximálně je to třicet dva, protože maximální kapacita dětského domova je třicet dva.

T: Dále bych se chtěla zeptat, co si představíte, když někdo řekne pojem právo?

R2: V dnešní době se stává, že slovo právo hodně používají klienty. Nejčastěji ve smyslu: Mám právo „na všechno“. Což se občas pousmějí a musíme dětem vysvětlit, že sice právo mají, že pro ně děláme vše, co můžeme, ale nemusí to být samozřejmost a musí si to zasloužit.

T: Dostáváte se občas tedy do konfliktu?

R2: Do konfliktu úplně ne, spíš musíme dítěti vysvětlit, že nic není zadarmo, musí se chovat slušně. Hodně s dětmi vychovatelé komunikují, a děti se musí zamyslet, na jakých akcích byly, co zažily. Ale není to obvyklé, od vychovatelů vím, že děti si nejdříve musí splnit svoje povinnosti a my potom nemáme problém je pustit třeba na vycházku. Ale je to spíš otázka na vychovatele.

T: Chápu. Víím, co tím myslíte, asi si dokážu představit situaci, kdy dítě přijde se slovy, já mám právo na tohleto, a támhleto. Byla jsem dvakrát na praxi v dětském domově. Moje zkušenost je též taková, že děti vědí, co mají dělat, aby mohli využít volný čas pro svoje koníčky.

Vrátila bych se trošku zpět trošku k právním pojmům, a tedy, co si představujete pod slovním spojením právní vědomí?

R2: Jednoznačně je to znalost práva a zákonů, které při práci využívám. A zároveň zastávám názor, že člověk by též měl vědět, kde, popřípadě informace najít.

T: Jaké zákony využívat, k tomu se ještě doufám dostaneme, ale těch informací, změn a novel v zákonech a vyhláškách je mnoho. Řekla byste, že to může být jedna z překážek při orientaci v právní problematice? Mám na mysli, případ, kdy jste musela díky změně právních norem upravovat například žádost?

R2: Určitě nejasnosti tak jsou. Ale úplně prepisovat dokument jsem nikdy nemusela. Člověk se musí orientovat, sledovat zdroje, ale vždy jsme o změnách informováni dopředu. Spíš ne, všechno je přesně dané a člověk si to musí občas přecíst několikrát a stejně si to každý vyloží jinak.

T: Určitě. To je jako se všemi informacemi, každý může mít na věc jiný názor....A z jakých zdrojů získáváte nejvíce informací o právu?

R2: Řekla bych, že z vícero zdrojů. Ze zákonů, pokud je dostupný nějaký kurz, tak z něj nebo mezi kolegy, přeposíláme si informace, změny. Spolupracuji s dalšími sociálními pracovníky. Někdy mi i známý pošlou odkaz, na nějaký zajímavý článek. Celkově hodně sdílením informací.

T: Jak byste popsala vůbec význam sociální práce pro společnost?

R2: Sociální práce si musí neustále hledat a držet pozici mezi obory. Ale cílem by měla být realizace kroků, které by měli vést ke zlepšení kvality života lidí a skupin. Nikdo nikdy nevíme, kdy budeme potřebovat my, podat pomocnou ruku. Dalším cílem je prosazování sociální spravedlnosti. Všichni od malých dětí po lidi v produktivním věku až po seniory musí mít podobné, stejné a kvalitní životní podmínky.

T: Rozhodně souhlasím.... Když se přesuneme se ke konkrétním paragrafům zákona o sociálních službách, respektive k požadavkům, které jsou kladeny na sociálního pracovníka. Byla byste schopná některé vyjmenovat?

R2: Co si mám představit? Docela jste mě překvapila?

T: Co musí sociální pracovník splňovat, aby mohl vykonávat profesi na pozici sociálního pracovníka? Co popisuje zákon?

R2: Jasně. Je to rozhodně odborné vzdělání a jako u většiny prací i zdravotní posudek. A dál...Nic mě nenapadá.

T: Ano, je to odborné vzdělání, zdravotní způsobilost, bezúhonnost a svéprávnost.

R2: Tak to mě mohlo napadnout.

T: Vůbec nic se neděje, to hlavní jste řekla. Já jsem spokojená. Dál bych se chtěla zeptat, jaké právní normy při své práci využíváte, se kterými nejčastěji pracujete?

R2: Je toho více na prvním místě řeknu zákon o ústavní výchově a s tím spojené paragrafy jako číslo dvacet sedm, dvacet osm a dvacet devět, potom asi řád dětského domova, ospod. Spolupracuji s ředitelem, soudy, rodiči a příbuznými. Pokud mají o děti zájem.

T: Je toho větší množství, ale zaujala mě spolupráce s rodiči. Jak často rodiče navštěvují děti v dětském domově, posílají jim dárky, volají si?

R2: Ty případy tady rozhodně jsou, ale není to tak časté. Většinou rodiče o dítě vůbec nejeví zájem, často to jsou alkoholici, berou drogy, jsou vězení, bydlí bůh, ví kde, a když je chceme zastihnout s dopisem, nepovede se nám to. Dopisy se vrací... Když si děti volají s rodičem, je to v devadesáti devíti procentech pouze s mámou nebo pouze s tátou. Ale děti budou neustále říkat, moje rodiče mne mají rádi, ona mi máma zavolala. Dodávám, že třeba jednou za dva měsíce.

T: Navíc mě překvapuje, že když je dítě umístěno do ústavní výchovy, rodičům nejsou omezena rodičovská práva.

R2: To je další věc, která je pro více lidí nepochopitelná... To by bylo na další dlouhou diskusi a rozbor.

T: Rozhodně. Ale za co jste vy při svém výkonu práce právně odpovědná?

R2: Starám se hlavně o veškerou administrativu, zdravotní péči našich klientů, za pravidelnou úhradu výživného, stanovení příspěvku a jejich úhradu, za léčebné pobyty. Doprovázím klienty například na úřad k zařízení občanky. Těch organizací, se kterými jako celý dětský domov spolupracujeme je víc. Připravuje klientům, zázemí, kam se mohou přestěhovat, když v osmnácti domov opustí. Zabezpečujeme spolupráci s krajem, neziskovkami, organizujeme program.

T: Je to komplexní činnost, rozhodně... Dokážete si představit situaci, ve které byste dokázala porušit právní normu ve prospěch klienta? Nebo spíš dodržujete právní normu ve všech případech, i když si o ní myslíte své, že je nesprávná, nespravedlivá, nemorální?

R2: Tady není o čem přemýšlet. Rozhodně prosazuji postoj dodržovat právní normu ve všech případech. Svůj nesouhlas si můžu pouze myslet.

T: A nacházela jste se někdy v situaci, kdy jste se říkala, poruším to, pomůžu tomuhle klientovi, ten si to zaslouží, a přijmu tedy za své rozhodnutí proti právní normě odpovědnost? Musela jste se někdy takhle rozhodovat?

R2: Naštěstí nemusela, nebyla jsem v takové situaci a asi bych to nedokázala. Měla bych z toho třeba problém potom já...

T: Naprosto chápu. Já bych toho asi taky nebyla úplně schopná. Když se vrátíme k zákonu o sociálních službách, s jakými cílovými skupinami může sociální pracovník pracovat?

R2: Řekla bych od dětí po seniory, všude tam kde je potřeba sociální pomoci.

T: Jasně a stručně řečeno. A jak byste popsala povinnost mlčenlivosti a důvěrnosti?

R2: Povinnost zachovat mlčenlivost u osob, kterým poskytuje sociální služby i po ukončení spolupráce, pokud k tomu daná osoba nedá souhlas.

T: A když bychom se přesunuli do spojení sociální pracovník a dítě. Jaká jsou práva a povinnosti sociálních pracovníků ve vztahu a v souvislosti s právy a povinnostmi dětí?

R2: Sociální pracovník musí stát za dětmi-mít možnost zajistit kvalitní péči a život. Nahrazovat společně s vychovateli a veškerým personálem domova rodinu. Musíme se zabývat každým dítětem individuálně.

T: Při své práci asi neustále komunikujete s institucemi, které se též zajímají o potřeby dětí, jaké to jsou?

R2: Je jich více, je to ospod, úřad práce, státní zástupci, neziskovky, diagnostický ústav, ale i školy, do kterých děti chodí. Tak i studenti škol, kteří chtějí vykonávat praxi v dětském domově. Lékaři, učitelé, v málo případech i policie.

T: Ale jinak veškerou korespondenci týkající se dětí, jejich pobytu v zařízení, finanční stránky, vzdělání posíláte kam?

R2: Tak je to ospod, rodiče, o té situaci jsme se už bavili a úřady, státní zástupce.

T: Tak jo, z mé strany a z mých otázek je to všechno. Chtěla byste k tomu něco doplnit?

R2: Ne, asi ne.

T: Dobře, já Vám ještě jednou moc děkuji za Váš čas a odpovědi, které jste poskytla do mého rozhovoru.

Příloha B Přepis vybraného rozhovor ve zkrácené verzi

Respondent číslo 5

1. Kolik je Vám let?
38 let
2. Kde jste studovala obor sociální práce?
Masarykova univerzita v Brně
3. Proč jste si vybrala obor sociální práce?
Chtěla jsem pomáhat dětem, o které se jejich rodiče nestarají.
4. Jak dlouho pracujete v dětském domově jako sociální pracovník? Jak dlouhou máte praxi?
4 roky v DD
Dříve jsem pracovala jako pracovnice OSPOD
5. Proč jste si vybrala práci v dětském domově?
Z časových a rodinných důvodů a stále práce v DD splňuje mé požadavky, které jsem měla při studiu. Pevná pracovní doba
6. Má dětský domov, ve kterém pracujete, další sociální pracovníci?
2
7. Kolik případů máte na starosti?
Záleží na náročnosti potřeb klientů a na aktuálním počtu dětí v DD. Momentálně 22 dětí.
8. Co si představíte pod pojmem „právo“?
Zákony, normy, hodně informací
9. Co si představíte pod pojmem „právní vědomí“?
Vědět informace ze zákona, který následně využívám.
10. Potýkáte se s nějakou překážkou při orientaci v právní problematice? (aplikace do praxe, změny právních norem, administrativní náročnost)
Novelizace, obecný popis, zdlouhavý proces.
(Např. Když je dítěti nařízena ústavní výchova, rodiče nejsou zbaveni rodičovské odpovědnosti, takže vše musíme nejdříve oznamovat rodičům, i když jsou na ulice, ve výkonu trestu, drogově závislí a nikdo neví, kde bydlí atd.
11. Z jakého zdroje získáváte nejvíce informací o právu? (sbírka zákonů, kurzy, metodiky)
Zákon o výkonu ústavní výchovy, školský zákon, OSPOD.

Kolegové, kurzy

12. Jak byste popsal (a) význam práva v sociální práci?
Potvrzení kroků právními normami
13. Pro výkon povolání sociálního pracovníka je nutno splnit požadavky dle ustanovení § 110-111 zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách. O jaké požadavky se jedná?
Pouze některé vyjmenuji: oprávnění k právním úkonům, vzdělání, zdravotní způsobilost.
14. Jakými právními normami se při provádění své praxe řídíte?
Zákon o výkonu ústavní výchovy, Vnitřní řád DD, 108/2006, zkušenosti ze předešlého zaměstnání
15. Za co jste při výkonu své profese právně odpovědná?
Komunikace s pracovníky OSPOD, příprava žádostí, finance dětí, výživné, komunikace a korespondence s rodiči
16. Souhlasíte s tím, že právní normu musíte dodržovat, i když Vám připadá nesprávná, nespravedlivá, nemorální?
ANO
17. Nacházela jste se někdy v situaci, kdy jste se musela rozhodnout, zda dodržíte nebo přijmete odpovědnost za své jednání a v zájmu klienta, právní normu porušíte? Pokud ano, v jakém případě a jak jste se rozhodla?
NE
18. V jakých oblastech (cílovou skupinou) může dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, sociální pracovník pracovat?
Se všemi, kteří potřebují pomoc. Děti, senioři, drogově závislí, matky s dětmi, rodiny, handicapovaní
19. Jak byste popsala povinnost mlčenlivosti a důvěrnosti?
Nezveřejňovat a nesdělovat informace o klientovi, pokud k tomu nedá souhlas.
20. Jaká jsou práva a povinnosti sociálních pracovníků v souvislosti s právy a povinnostmi dětí?
Zabezpečení dítěti zázemí a rozvoj a dobrou přípravu do života.
21. Kam či komu posíláte nejčastěji Vaše návrhy, prosby, žádosti?
Úřad práce, OSPOD, rodiče
22. S jakými institucemi nejčastěji spolupracujete? Jaká je zpětná vazba?

OSPOD- znám kolegyně z předešlého zaměstnání. Státní zástupci, diagnostický ústav, Policie ČR, zdravotnická zařízení
Někdy dochází k časovým prodlevám a často musíme urgovat naše případy.